

Projekt

z dnia .....
Przedkładam
projekt.....

**UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ W KROŚNIE ODRZAŃSKIM**

z dnia ..... 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2020 - 2023”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 506, 1309, 1571, 1696 i 1815) i art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282), po uzyskaniu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2020 - 2023” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Tomasz Rogowski

Załącznik do uchwały Nr .....
RADY MIEJSKIEJ W KROŚNIE ODRZAŃSKIM
z dnia ..... 2020 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROSNO ODRZAŃSKIE

NA LATA 2020–2023

Opracowanie:

Zespół autorski:

mgr inż. Kama Kotowicz

mgr inż. Michał Mandziuk

Krosno Odrzańskie, 2020

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	7
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	15
4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI... 15	
4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU	17
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	20
6. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY KROSNO ODRZAŃSKIE.....	29
6.1. ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY	29
6.2. KRAJOBRAZ KULTUROWY	31
6.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY	39
6.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	40
6.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE.....	40
6.6. ZABYTKI RUCHOME.....	51
6.7. ZASOBY NIEMATERIALNE	52
6.8. PROJEKTY NA RZECZ OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW – ZESTAWIENIE Z LAT 2018 - 2019	53
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ. 55	
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	57
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	64
10. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	65
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	67

1. Wprowadzenie

Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny czynnik działalności człowieka i rozwoju społeczno-gospodarczego. Na dziedzictwo kulturowe składają się zasoby materialne jak i niematerialne wraz z wartościami duchowymi, historią miejsca i obyczajami. Niniejsze opracowanie koncentruje się na zasobach materialnych, a w szczególności obejmuje dziedzictwo nieruchome. Zabytki są ważnym elementem kultury, śladem przeszłości, kształtującym tożsamość miejsca. Na całość krajobrazu kulturowego składają się zarówno elementy przyrodnicze jak i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka – mogą to być pojedyncze obiekty zabytkowe, zespoły budowli czy zagospodarowanie terenu.

System ochrony i opieki nad zabytkami powinien być więc powiązany z ochroną środowiska przyrodniczego, planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym. Skuteczny i sprawny system ochrony i opieki nad zabytkami to taki, który odbywa się przy współudziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Przedmiotem opracowania „Programu opieki nad zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie” jest wskazanie dziedzictwa kulturowego funkcjonującego w granicach administracyjnych Gminy. Stosowane w niniejszym opracowaniu szerokie pojęcie dziedzictwa kulturowego będzie rozumiane jako:

1. Historia osadnictwa na terenach Gminy,
2. Zabytki – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym, ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową:
  - a) Zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości:
    - krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
    - historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
    - dzieła architektury i budownictwa;
    - dzieła budownictwa obronnego;
    - obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe;
    - cmentarze;
    - parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni;
    - miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
  - b) Zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych:
    - dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
    - kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
    - numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery,

- wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
  - instrumenty muzyczne,
  - wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- c) Zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - cmentarzyskami,
  - kurhanami,
  - relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Mówiąc o obiektach i dziełach architektury należy też zwrócić uwagę na historyczne zespoły budowlane tj. powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi, a także na ich otoczenie czyli teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Nadrzędnym celem Programu jest określenie kierunków zadań, jakie powinny zostać zrealizowane na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, a także poprawy ich zachowania dla współczesnego społeczeństwa i przyszłych pokoleń. Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar Gminy i przesądza o jej atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Fot. 1. Zespół szkolno – przedszkolny w Krośnice Odrzańskim [fot. Michał Mandziuk]

Fot. 2. Parowozownia przy ul. Dworcowej [fot. Michał Mandziuk]

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzania Programu opieki nad zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie wynika bezpośrednio z zapisów art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o zabytkach i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2018 poz. 2067 ze zm.). Program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat. Do końca 2019 roku obowiązywał Program opieki nad zabytkami dla Krosno Odrzańskie na lata 2016-2019 ustanowiony Uchwałą Nr XIV/103/15 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 30 listopada 2015 r.

Gminny program opieki nad zabytkami opracowuje się na podstawie gminnej ewidencji zabytków, sporządzanej przez Burmistrza i prowadzonej w formie zestandaryzowanych kart adresowych. Gminna ewidencja zabytków uwzględnia:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Historię osadnictwa Gminy opracowano na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz obowiązującego do 31 grudnia 2019 roku Programu opieki nad zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie.

W art. 87 ust. 2 ww. ustawy wyznaczono cele opracowania programu opieki nad zabytkami:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Poniżej wyszczególnia się wszystkie obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku obowiązkiem państwa i każdego obywatela jest: ochrona dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) oraz przekazanie go kolejnym pokoleniom. Ponadto, Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Konstytucja RP w art. 86 stanowi, że zabytki i ich wartość jest dobrem wspólnym i każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowanie przez siebie jego pogorszenie.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

---

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2018 poz. 2067 ze zm.).

W art. 3 ww. ustawy zdefiniowano pojęcie zabytku jako:

„nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Ponadto, ustawa w art. 3 definiuje następujące pojęcia:

- prace konserwatorskie
„działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań”,
- prace restauratorskie
„działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub otworzenie jego części i dokumentowanie tych działań”,
- roboty budowlane
„roboty budowlane w rozumieniu Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w jego otoczeniu”,
- badania konserwatorskie
„działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów, zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, jeśli istnieje taka potrzeba, również prac restauratorskich”,
- badania architektoniczne
„działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń”,
- badania archeologiczne

„działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego”,

- historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny
„przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic i sieci dróg”,
- historyczny zespół budowlany
„to powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi”,
- krajobraz kulturowy
„przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”,
- otoczenie
„teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpis tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych tego zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym działaniem czynników zewnętrznych”.

Ochrona zabytków, zgodnie z art. 4 ww. ustawy, stanowi zadanie organów administracji publicznej i polega na podejmowaniu przez nich działań mających na celu:

- zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnieniu niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontroli stanu zachowania i przeznaczeniu zabytków,
- uwzględnieniu zadań ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami, zdefiniowana w art. 5, pozostaje obowiązkiem właściciela lub posiadacza zabytku i polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury.

Ochronie i opiece podlegają, bez względu na ich stan zachowania zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami architektury obronnej,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te zbiory,
- numizmatykami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi,
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzielami oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

oraz zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 ww. ustawy, ochronie mogą podlegać dodatkowo nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Wyróżnia się następujące formy ochrony zabytków (art. 7 ww. ustawy):

- 1) wpis do rejestru zabytków,
  - 1a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Zabytek ruchomy wpisuje

się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Organami ochrony zabytków, myśl art. 89 ww. ustawy są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.) zostały określone zadania własne gminy:

„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

W Dziale IV „Ochrona powierzchni ziemi” ustawy Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1396), art. 101 ustala się, że ochrona powierzchni ziemi polega między innymi na zachowaniu funkcji kulturowych, w tym zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

---

W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, poprzez uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krosno Odrzańskie oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony

dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesne. Mówi o tym art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 293). W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy. Studium i plany zagospodarowania przestrzennego winny określać: obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, obszary ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Burmistrz sporządzając studium i plany miejscowe obowiązkowo zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium lub planu oraz obowiązkowo wysyła projekt studium lub planu do opiniowania lub uzgadniania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

W ustawie Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 ze zm.) w art. 5, ust. 1, pkt 7 podkreśla się, że obiekty budowlane należy projektować i budować zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tychże obiektów. Pozwolenie na rozbiórkę uzyskuje się jedynie dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez generalnego konserwatora zabytków. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbudowę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

---

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.) celem publicznym w obszarze gospodarki nieruchomościami jest: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów prawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa reguluje jakie działania wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków - sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących: własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek (aportów). Zgodnie z art. 109 ust. 1 pkt. 4 ww. ustawy, w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości gminie przysługuje prawo pierwokupu.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

---

Zgodnie z art. 9, ust. 1 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983), jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statusowym.

Prowadzenie działalności kulturalnej jest obowiązkowym zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego. W rozumieniu art. 1 ust. 1 ww. ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Formami organizacyjnymi działalności kulturalnej, są:

- teatry,
- opery,
- operetki,
- filharmonie,
- orkiestry,
- instytucje filmowe,
- kina,
- muzea,
- biblioteki,
- domy kultury,
- ogniska artystyczne,
- galerie sztuki
- ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury.

Szeroko pojęta opieka nad zabytkami, nie wiąże się jedynie z czynnościami wykonywanymi bezpośrednio przy zabytku, ale również z gromadzeniem wiedzy o zabytkach i jej udostępnianiu poprzez: organizację wystaw, edukację społeczną dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istniejących, odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultur, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) określa zasady ochrony zabytków znajdujących się w bibliotekach, które zostały określone w art. 3:

„Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej”

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 917) określa zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach. Zostały one określone w art. 1.

„Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów”

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 553 ze zm.).

Materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego, zwanymi dalej „materiałami archiwalnymi”, są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. Nr 64, poz. 565 oraz z 2006 r. Nr 12, poz. 65 i Nr 73, poz. 501) oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.”

Akty wykonawcze i rozporządzenia

---

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259), ustawa mówi, że starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomości wpisanej do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650)
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 roku Nr 124, poz. 1302),
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212, poz. 2153),
5. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110),
6. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 roku Nr 113, poz. 661),
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisany do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań

przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2017 poz. 1265),

9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020

Misją Strategii jest: Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przynoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Cel strategiczny/nadrzędny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach

Cele cząstkowe/uzupełniające:

- Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
- Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
- Wzrost udziału kultury w PKB.
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
- Wzrost uczestnictwa w kulturze.
- Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
- Efektywna promocja twórczości.
- Promocja polskiej kultury za granicą.
- Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
- Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
- Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele cząstkowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRK – Narodowe Programy Kultury m.in.: Dziedzictwo kulturowe NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego

Program realizowany jest w ramach dwóch komplementarnych priorytetów: rewaloryzacja zabytków ruchomych i nieruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych, podległych odpowiednio Departamentowi Ochrony Zabytków i Departamentowi Dziedzictwa Narodowego. Podstawowym celem priorytetu pierwszego jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie zasobów narodowego dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę. Priorytet drugi programu koncentruje się na zadaniach związanych z zakupami m.in. dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych. Program ma charakter horyzontalny.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

W Koncepcji wyznaczono 7 obszarów wymagających podjęcia specjalistycznych działań. Wśród nich wyszczególniono następującą kategorię „Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej”. W ramach tego obszaru planowana jest integracja zarządzania krajobrazem kulturowym odziedziczonym i związanym ze współczesnymi stosunkami społeczno-gospodarczymi z zarządzaniem obiektami ochrony obszarowej, ochroną wartości symbolicznych mogących być podstawą potencjału rozwoju regionów, takich jak sylweta miasta i obiektu zabytkowego, obiektów istotnych dla dziedzictwa kulturowego społeczności lokalnych. Działania będą dotyczyły także koordynowania przedsięwzięć związanych z rozwojem regionów i obszarów turystycznych oraz systemów rekreacyjnych w obszarach cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie w celu ograniczenia presji ze strony turystyki m.in. na obszary objęte restrykcjami konserwatorskimi, takie jak: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, parki kulturowe, ewidencjonowane zabytkowe założenia ruralistyczne i rezydencjonalne, rezerваты archeologiczne.

W Koncepcji zakłada się ponadto stworzenie systemu zmierzającego do zahamowania postępującej degradacji środowiska kulturowego, nieodwracalnej utraty krajobrazów historycznych i tworzących tożsamość miejsca, w tym rozwiązania konfliktów społecznych związanych z degradacją przestrzeni przyrodniczej, zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków architektonicznych.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Celem głównym Strategii jest: *Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Wśród celów szczegółowych założono m.in. rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.* W ramach celu szczegółowego wyznaczono dwa priorytety: wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej; wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym. Wśród działań do zrealizowania w ramach pierwszego priorytetu wymienia się: tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym; ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu; digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury. Wśród zadań przypisanych do drugiego priorytetu znajdują się m.in.: rozwijanie współpracy pomiędzy instytucjami kultury, oświaty, nauki i organizacjami społecznymi oraz podmiotami prywatnymi; wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2019-2022

W dniu 13 sierpnia 2019 r. Rada Ministrów uchwałą nr 82 ustanowiła „Krajowy program opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022”. Stanowi on główny dokument strategiczny określający cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest organem odpowiedzialnym

za koordynację, monitorowanie i ewaluację realizacji Programu 2019–2022 przez wszystkie zaangażowane w nią podmioty.

Tab. 1. Schemat – cele i kierunki działania w ramach KPONZ na lata 2019-2022. (źródło: uchwała RM nr 82 z 13 sierpnia 2019 r.)

Cel główny Programu–2022		
Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami		
Cel szczegółowy 1	Cel szczegółowy 2	Cel szczegółowy 3
Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami	Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego
Kierunki działania	Kierunki działania	Kierunki działania
1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.	1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.	1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.	2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.	2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

W wyznaczonym celu strategicznym *Region efektywnie zarządzany*, dokument wyznacza cel operacyjny: *Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej*. W ramach celu określone zostały kierunki interwencji celu operacyjnego, w tym m.in.:

- *Wspieranie inicjatyw na rzecz umacniania więzi regionalnych* poprzez: wykorzystywanie potencjału kulturowego i lokalnych tożsamości w rozwoju regionalnym, ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, propagowanie etosu Małej Ojczyzny oraz poczucia wspólnoty wśród mieszkańców regionu.
- *Propagowanie lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego*: promocja wybitnych Lubuszan i ich dorobku, popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej i badań naukowych związanych z regionem.

W przypadku pierwszego kierunku kluczowe jest podjęcie działań w zakresie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym oraz ochrony i kształtowania krajobrazu. W przypadku drugiego wymienionego kierunku kluczowe działania obejmują wszelkie działania promocyjne dziedzictwa regionalnego i podnoszenie świadomości społecznej i wrażliwości w tym temacie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego

Dokument ten zawiera cele i zasady gospodarki przestrzennej na terenie województwa lubuskiego. Celem sporządzania planu jest określenie spójnej polityki przestrzennej dla województwa, wykorzystującej potencjał społeczny, kulturowy, środowiskowy i gospodarczy

obszaru, w sposób zapewniający zrównoważony rozwój. Cel ten ma być osiągnięty m.in. poprzez ochronę dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu. W obrębie województwa lubuskiego wyróżniono 5 subregionów, zbliżonych pod względem kulturowym i artystycznym. Krosno Odrzańskie zakwalifikowano do części północnej. W porównaniu z innymi regionami Polski i Unii Europejskiej tutejszy krajobraz kulturowy został w stosunkowo niewielkim stopniu przekształcony. Zachowane pierwotne, bądź nawiązujące do pierwotnych układy przestrzenne oraz obiekty zabytkowe determinują atrakcyjny i różnorodny charakter krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej.

Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego

Strategia ma za zadanie wyznaczenie celów i działań wspierających i promujących edukację i inicjatywy kulturalne, twórczość oraz opiekę nad zabytkami, a także umacnianie wizerunku województwa lubuskiego. Celami *Strategii* są:

- Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu,
- Efektywne wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu w podnoszeniu jego atrakcyjności,
- Wzmocnienie pozycji bibliotek publicznych jako głównych ośrodków informacji oraz kulturalnej i obywatelskiej aktywizacji społeczności lokalnych,
- Aktywne uczestnictwo społeczeństwa w życiu kulturalnym,
- Znoszenie barier kompetencyjnych i organizacyjnych w odbiorze i dostępie Lubuszan do wartości symbolicznej,
- Zapewnienie społeczeństwu możliwości uczestnictwa w przedsięwzięciach artystycznych,
- Mecenat nad regionalną działalnością twórczą,
- Integracja społeczności województwa i zachowanie tożsamości narodowej,
- Budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020

Głównym celem *Programu* jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego i zachowania krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej przez określenie służących temu warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu województwa. Celami priorytetowymi są:

- rozpoznanie zasobu i aktywne zarządzanie dziedzictwem kulturowym,
- rewaloryzacja zabytków o wysokiej randze w krajobrazie kulturowym regionu,
- aktywizacja społeczna i gospodarcza w zakresie opieki nad zabytkami,
- edukacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Powiatu Krośnieńskiego na lata 2016-2020

W *Strategii* opisano *Wizję rozwoju*: Powiat Krośnieński wykorzystując walory przyrodnicze, naturalne więzi z miastem Krosno oraz transgraniczne położenie będzie systematycznie poprawiał warunki życia i rozwoju mieszkańców oraz zwiększał możliwości zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego, wspierając aktywność mieszkańców obszarów wiejskich, rolników, przedsiębiorców oraz inwestorów. Powiat Krośnieński będzie wzmacniał synergię z miastem Krosno, kontynuował współpracę z najbliższymi jednostkami samorządów terytorialnych oraz partnerami na terenie Słowacji i

Ukrainy w zakresie współpracy gospodarczej, infrastrukturalnej oraz kulturalnej, oświatowej i sportowo-rekreacyjnej. Powiat Krośnieński w ramach wewnętrznej różnorodności gospodarczej będzie wzmocniał turystyczne, uzdrowiskowe, rolnicze, przemysłowe oraz tranzytowe funkcje gmin w Powiecie.

Podstawą realizacji zamierzeń będzie wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego oraz pozyskiwanie środków pozabudżetowych z dostępnych programów pomocowych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) oraz aktualnymi aspektami zagospodarowania gminy.

Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016-2025

Strategia zakłada realizację celów w zakresie domen planowania strategicznego:

1. Aktywność inwestycyjna,
2. Jakość życia i kapitał społeczny,
3. Środowisko i turystyka.

„Odbudowa historycznej części Krosna Odrzańskiego wymaga zbyt dużych nakładów finansowych, w stosunku do możliwości budżetu gminy. Gmina Krosno Odrzańskie prowadzi działania zmierzające do remontów istniejących zabytków architektury, podejmując się między innymi renowacji zabytkowych kamieniczek, remontu ocalałej części Zamku Piastowskiego oraz kościołów. W kontekście tych potrzeb samorząd krośnieński zorganizował w roku 2013 konkurs architektoniczno-urbanistyczny dotyczący odbudowy starego miasta, w efekcie czego powstał Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego (2015 r.). Odbudowa tzw. dolnego miasta jest przedmiotem dążeń władz miejskich i podejmowane są w tym kierunku konkretne działania (udział w konkursie organizowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, a także Lokalny Plan Rewitalizacji dla Gminy Krosno Odrzańskie).”

Wizją rozwoju Gminy Krosno Odrzańskie, jako centrum administracyjnym powiatu, atrakcyjnym i nowoczesnym miejscem do życia, pracy, wypoczynku i inwestycji, przyciągającym nowych mieszkańców jest zdobycie statutu miejsca, z którym utożsamia się lokalna społeczność, w którym powstają nowe miejsca pracy i które dzięki historii, tradycjom winiarskim i walorom przyrodniczym odwiedzają turyści z Polski i zagranicy.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krosno Odrzańskie

---

Obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krosno Odrzańskie zostało przyjęte w 2013 roku Uchwałą Nr XXXII/244/13 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 1 lutego 2013 roku, następnie zmienione uchwałą Nr XII/93/15 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 27 października 2015 r., uchwałą Nr XLVII/393/18 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 28 marca 2018 r. oraz zmienione zarządzeniem zastępczym Wojewody Lubuskiego Nr IB-I.4102.1.2018.BToł z dnia 27 czerwca 2018 r. Dokument ten uwzględnia uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wskazuje obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Krosno Odrzański (2018)

Głównym problemem gminy w zakresie aktualności dokumentów planistycznych jest niski stopień pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Dwa z nich zostały sporządzone w trybie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym. Plany te nie spełniają obecnie stawianych wymagań prawnych. Należy zatem dążyć do aktualizacji miejscowych planów, ale przede wszystkim do uzupełnienia terenów nieobjętych planami. Zmiany planów powinny następować zgodnie z potrzebami gospodarczymi i inwestycyjnymi, celami ponadlokalnymi oraz w odpowiedzi na wnioski składane przez inwestorów prywatnych. W nowych planach miejscowych powinno się kłaść szczególny nacisk na ochronę walorów krajobrazowych oraz ochronę zabytków. Ważnym jest również na terenie miasta dopasowanie planowanej zabudowy do istniejącej historycznej tkanki miejskiej.

Program Rewitalizacji Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 – 2023

W oparciu o zdiagnozowane problemy wg wskazanych metod delimitacji wyznaczono obszar zdegradowany, który w szczególności powinien być objęty działaniami rewitalizacyjnymi. Obszar ten wyznaczono w oparciu o zdiagnozowane problemy natury przestrzennej, społecznej, gospodarczej, infrastrukturalnej i środowiskowej. Jest to tzw. „Dolne Miasto” strefa starego miasta, niegdysiejsze centrum administracyjno-kulturalno-rekreacyjne. „Dolne miasto” – historyczna dzielnica Krosna Odrzańskiego, centrum usług społecznych i gospodarczych w tym turystycznych, z aktywną społecznie i gospodarczo społecznością lokalną, uczestniczącą w życiu społecznym i publicznym, wzajemnie się wspierającą i wspólnie rozwiązującą własne problemy. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Krosno Odrzańskie. W zakresie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków Program Rewitalizacji przewiduje m. in.:

- Odbudowę kwartałów na potrzeby społeczne, handlu oraz usług instytucjonalnych i komercyjnych, miejsca funkcjonowania organizacji społecznych aktywizujących i integrujących mieszkańców.
- „Urządzamy nasz zakątek” Program zagospodarowania podwórek w obszarze rewitalizacji.
- Rewitalizację części dolnego miasta obejmująca ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żeromskiego, Wodna, Rybaki.
- Remonty, w tym termomodernizacja zabytkowych budynków o funkcjach mieszkalnych i ciągów komunikacyjnych.
- Odbudowę zamku, w tym wykonanie dokumentacji, uruchomienie nowych funkcji społeczno-komercyjnych w ramach dotychczasowej instytucji.

Sprawozdanie z realizacji zadań dotyczących ochrony zabytków

W 2018 roku Burmistrz Gminy Krosno Odrzańskiego sporządził Sprawozdanie z realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 – 2019” z lat 2016 – 2017. Zgodnie ze „Sprawozdaniem...” w 2016 roku Gmina Krosno Odrzańskie zrealizowała następujące zadania i programy:

1. Program Funkcjonalno – Użytkowy dla rewitalizacji części dolnego miasta obejmującej ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żeromskiego, Wodna, Rybaki.
2. Studium wykonalności dla rewitalizacji części dolnego miasta obejmującej ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żeromskiego, Wodna, Rybaki.

3. Program Funkcjonalno – Użytkowy dla zadania „Adaptacja budynku Poczta 9 – 11 na mieszkania socjalne wraz z przebudową ciągów komunikacyjnych w otoczeniu budynku
4. Studium wykonalności do projektu, dotyczącego adaptacji budynku Poczta 9 – 11 na mieszkania socjalne w Krośnie Odrzańskim.
5. Opracowanie dokumentacji projektowej budowy świetlicy wiejskiej i przedszkola w Starym Raduszczu.

W latach 2016-2017 przygotowano dokumentacje projektowe na realizację zadań położonych na terenach objętych ochroną konserwatorską, na które Gmina ubiegała się o dofinansowanie ze środków unijnych i innych źródeł i na kilka zadań uzyskiwała środki finansowe. Ponieważ są to działania wieloletnie, ich realizacja w większości przypada na lata 2018-2019.

W latach 2016-2017 Gmina otrzymała dotację na prace „II etap robót budowlanych przy fragmencie muru obronnego” dotyczące zabytku wpisanego do rejestru zabytku Nr 288 – mury miejskie zlokalizowane na działce nr ew. 140 przy ul. Słonecznej w Krośnie Odrzańskim przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze.

W latach 2016-2017 Gminie udzielono dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dotyczące zabytku wpisanego do rejestru zabytków:

1. Kościół ewangelicki obecnie Rzymsko-katolicki Parafia p.w. św. Jadwigi Śląskiej nr rej.: L-24/A z 12.04.1961
    - a) inwentaryzacja 3D wieży kościoła p.w. Św. Jadwigi Śląskiej w Krośnie Odrzańskim,
    - b) koncepcja projektowa określająca możliwość udostępnienia wieży dla zwiedzających,
    - c) uzyskanie opinii konserwatora zabytków, co do możliwości adaptacji wnętrza wieży, wykonanie ekspertyzy konstrukcyjnej w sprawie stanu technicznego obiektu, wykonanie ekspertyzy ppoż. w sprawie odstępstw od przepisów i uzgodnienie z Wojewódzkim Komendantem Straży Pożarnej w Gorzowie Wielkopolskim
  2. Kościół ewangelicki obecnie Rzymsko-katolicki Par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej nr rej.: L-24/A z 12.04.1961
- Opracowanie dokumentacji projektowo-wykonawczej umożliwiającej udostępnienie dla zwiedzających wieży Kościół pw. Św. Jadwigi Śląskiej w Krośnie Odrzańskim, dz. nr ew. 129 obręb II Krosno Odrzańskie.

W latach 2016 – 2017 Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków przekazał wykaz zabytków przewidzianych do wpisu lub skreślenia z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Krosno Odrzańskie.

W 2016 r. Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków nakazał:

1. Skreślenie cmentarza ewangelickiego w Starym Raduszczu ewidencji zabytków.
2. Wpis parowozowni przy ul. Dworcowej w Krośnie Odrzańskim do ewidencji zabytków.

W 2017 r. Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków nakazał:

1. Wpis budynku mieszkalnego ul. Bol. Chrobrego 21 do ewidencji zabytków;
2. Wpis Hydrowężła Dychów do ewidencji zabytków;
3. Wpis stanowiska archeologicznego nr 17- zespół urbanistyczny Starego Miasta do ewidencji zabytków.

W dniu 18 czerwca 2018 r. zostały wprowadzone zarządzeniem Nr 70/18 Burmistrza Krosna Odrzańskiego zmiany i korekty do Gminnej Ewidencji Zabytków wynikające z w/w zmiany ilości zabytków oraz ze zmiany nazw ulic dokonanych w 2017 r. na podstawie przepisów odrębnych. Zmiany nazw ulic na terenie miasta Krosno Odrzańskie zostały wprowadzone

na podstawie art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 roku o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 1103 ze zm.), art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 506) w związku ze stanowiskiem Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu z 27 czerwca 2017 roku Rada Miejska w Krośnie Odrzańskim w dniu 31 lipca 2017 roku podjęła uchwały w sprawie zmian nazw ulic na terenie miasta Krosna Odrzańskiego. Nowe nazwy obowiązują od dnia 18 sierpnia 2017 r. Nazwa ulicy Aleja Solidarności Krośnieńskiej została z kolei zmieniona uchwałą Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim. Nowa nazwa obowiązuje od dnia 7 czerwca 2018 r.

Tab. 2. Wykaz ulic, których nazwy zostały zmienione Uchwałami Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim

Dotychczasowa nazwa	Nowa nazwa	Uchwała Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 31 lipca 2017 r.	Publikator
ul. Obrońców Stalingradu	ul. Słubicka	Nr XXXVII/312/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1713
ul. 40-lecia PRL	ul. Osiedle Północne	Nr XXXVII/313/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1714
ul. Armii Czerwonej	ul. Wakacyjna	Nr XXXVII/314/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1715
ul. Armii Ludowej	ul. Spokojna	Nr XXXVII/315/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1716
ul. Marksa	ul. Mennicza	Nr XXXVII/321/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1722
ul. Żymierskiego	ul. Trakt Książęcy	Nr XXXVII/320/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1721
ul. Walki Młodych	ul. Mnichów	Nr XXXVII/319/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1720
ul. ZBOWiD	ul. Zamkowa	Nr XXXVII/318/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1719
ul. 22 Lipca	ul. Murna	Nr XXXVII/317/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1718
ul. Partyzantów	ul. Kamienna	Nr XXXVII/316/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1717
ul. Świerczewskiego	ul. Nadodrzańska	Nr XXXVII/322/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1723
ul. 17 Pionierów	ul. Pionierów	Nr XXXVII/324/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1725
ul. 20 Lutego	ul. 11 Listopada	Nr XXXVII/323/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1724
Plac 11 Pułku	plac Unii Europejskiej	Nr XXXVII/325/17	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2017 r., poz.1726

ul. Aleja Solidarności Krośnieńskiej	ul. Podgórna	Nr L/415/18 z dnia 18 maja 2018 r.	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2018 r., poz.1275
---	--------------	---------------------------------------	---

W związku ze stanowiskiem Instytutu Pamięci Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu z 27 czerwca 2017 roku Wojewoda Lubuski w dniu 27 lutego 2018 roku wydał zarządzenie zastępcze NR NK-I.4131.216.2017.IWIT dotyczące zmiany nazwy ulicy WOP na terenie miasta Krosna Odrzańskiego.

Tab. 3. Nazwa ulicy zmieniona Zarządzeniem zastępczym Wojewody Lubuskiego

Dotychczasowa nazwa	Nowa nazwa	Podstawa prawna	Publikator
ul. WOP	ul. Aleja Solidarności Krośnieńskiej	Zarządzenie zastępcze Wojewody Lubuskiego NR NK-I.4131.216. 2017. IWIT	Dz. Urz. Woj. Lubus. z 2018 r., poz.497

Ponadto, na terenie Gminy Krosno Odrzańskie zrealizowano szereg zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2013-2016”:

1. Dla terenów objętych ochroną konserwatorską wpisanych do Rejestru Zabytków:
  - a. Opracowanie „Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego lewobrzeżnej strony Krosna Odrzańskiego pomiędzy rzeką Odrą, kanałem rzeki Odry, a polderami rzeki Odry w obrębie Krosno Odrzańskie” na powierzchnię ok. 50 ha podjętego uchwałą Nr VI/46/15 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z 27 kwietnia 2015 r. ze zm. tekst jednolity ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z dnia 28 grudnia 2015 r. poz. 2653;
  - b. Opracowanie „Programu Funkcjonalno – Użytkowego dla rewitalizacji części dolnego miasta (Starego Miasta) Krosno Odrzańskie obejmującej ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żeromskiego, Wodna, Rybaki”;
  - c. Opracowanie dokumentacji projektowej na rewitalizację części dolnego miasta obejmującego ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żeromskiego, Wodna, Rybaki;
  - d. Opracowanie „Program Funkcjonalno – Użytkowego dla zadania „Adaptacja budynku Poczta 9-11 na mieszkania socjalne wraz z przebudową ciągów komunikacyjnych w otoczeniu budynku”.
  - e. Opracowano „studium wykonalności do projektu dotyczącego adaptacji budynku Poczta 9-11 na mieszkania socjalne w Krośnie Odrzańskim”;
  - f. Opracowanie „Koncepcji udostępnienia wieży kościoła P.W. Św. Jadwigi Śląskiej dla zwiedzających”.
2. Dla terenów objętych ochroną konserwatorską tytułem ochrony układu ruralistycznego:
  - a. Opracowanie „Dokumentacji projektowej budowy świetlicy wiejskiej i przedszkola w Starym Raduszu”.
3. Dla terenów objętych ochroną konserwatorską tytułem otoczenia zabytku:
  - a. Opracowanie dokumentacji projektowej na „Budowę linii kablowej oświetlenia ulicznego w pasie drogi krajowej Nr 29 przy ul. Chrobrego w Krośnie Odrzańskim”;
  - b. Opracowanie dokumentacji projektowej na „Budowę promenady na skarpie nadodrzańskiej, przebudowę ulic Czarnieckiego i Parkowej w Krośnie Odrzańskim”;
  - c. Opracowanie dokumentacji projektowej na „Zmianę sposobu użytkowania budynku po OHP na przedszkole i Centrum Aktywności dla Seniorów przy ul. Piastów w Krośnie Odrzańskim”;

- d. Opracowanie dokumentacji projektowej na: „Zmianę sposobu użytkowania oraz rozbudowę budynku hali widowiskowo-sportowej na potrzeby biblioteki/mediateki przy ul. Pułaskiego w Krośnie Odrzańskim”;
  - e. Przeprowadzenie konkursu architektoniczno-urbanistycznego na rozwiązania przestrzenne i funkcjonalne dla zabudowy handlowo-usługowej przy ul. Obrońców Stalingradu w Krośnie Odrzańskim”;
  - f. Opracowanie dokumentacji projektowej na „Rozwój terenów zielonych w Krośnie Odrzańskim wraz z infrastrukturą towarzyszącą (dot. Parku „Tysiąclecia”, skarpy nadodrzańskiej, terenu przy ul. Poznańskiej od ronda przy ul. B. Chrobrego do ul. Kościuszki, skweru między ul. Łukasiewicza a ul. Pułaskiego, ul. Poznańskiej i Piastów (woonerf).
4. Dla terenów objętych ochroną konserwatorską tytułem ochrony archeologicznej dziedzictwa kulturowego Gminy Krosno Odrzańskie:
- a. Uporządkowanie wykopanych przez Edwarda Dąbrowskiego – badacza grodziska w Gostchorzu - materiałów, zdigitalizowanie ich, zbadanie ceramiki i innych archiwaliów, publikacja zawierająca opis znalezisk, uporządkowanie terenu, przeprowadzenie archeologicznych badań wykopaliskowych, rozumianych jako analizę zabudowy wraz z domiarem geodezyjnym w celu uczytelnienia formy lokalizacji grodziska.
5. Dla kreowania produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe:
- a. Realizacja i oddanie do użytkowania przystani w Gostchorzu na prawym brzegu Odry w km 510 w ramach inwestycji pn.: „Budowa przystani rzecznych na Odrze (na odcinku Środkowej Odry od Bytomia Odrzańskiego – km 416 do Kostrzyna nad Odrą – km 617)”.

W ramach realizacji zadań ustawowych i „Programu opieki nad zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2013-2016 wpisuje się również:

1. Sporządzenie „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 - 2019” przyjętego uchwałą NR XIV/103/15 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 30 listopada 2015 r. opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z 2015 r., poz. 2401 z dnia 8 grudnia 2015 r.;
2. Zarządzenie Burmistrza Krosna Odrzańskiego Nr 182/15 z dnia 20 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Krosno Odrzańskie i Nr 70/18 z dnia 18 czerwca 2018 r.;
3. Sporządzenie „Programu Rewitalizacji Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 - 2023” przyjętego uchwałą NR XXIII/194/16 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z dnia 10 sierpnia 2016 r.;
4. Sporządzenie Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016-2025 przyjętego uchwałą nr XVIII/141/16 Rady Miejskiej w Krośnie Odrzańskim z 30 marca 2016 r.

Gmina Krosno Odrzańskie, w ramach wspierania rozwoju lokalnych tradycji, kontynuowała popularyzację produktów lokalnych wpisując się w produkt turystyczny Województwa Lubuskiego - wytwarzanie miodu i wina na terenie skarpy nadodrzańskiej przy ul. Parkowej w Krośnie Odrzańskim, w miejscowości Marcinowice i Gostchorze.

Gmina Krosno Odrzańskie ponadto wykazała się promocją działań na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz działania rewitalizacyjne w mediach lokalnych (telewizji przewodowej, prasie regionalnej i lokalnej) na stronie internetowej Gminy Krosno Odrzańskie –

adres: www.krosnoodrzankie.pl, na Twitterze: [twitter.com/Gmina Krosno Odrz](https://twitter.com/Gmina_Krosno_Odrz) i na Facebook'u: facebook.com/krosnoodrzanskie. Gmina przygotowała również pakiet informacyjny, na który składa się platforma internetowa www.odreagujwkrosnie.pl oraz specjalne karty turystyczne w języku polskim, niemieckim i angielskim informujące o atrakcjach podzielonych na dwie grupy tematyczne – przygotowane dla turystów wizytujących Krosno Odrzańskie oraz dla mieszkańców zamieszkujących okolice miasta. Atrakcje zgrupowano pod trzema szyldami: SMAKI, WODA, LOKALNOŚĆ.

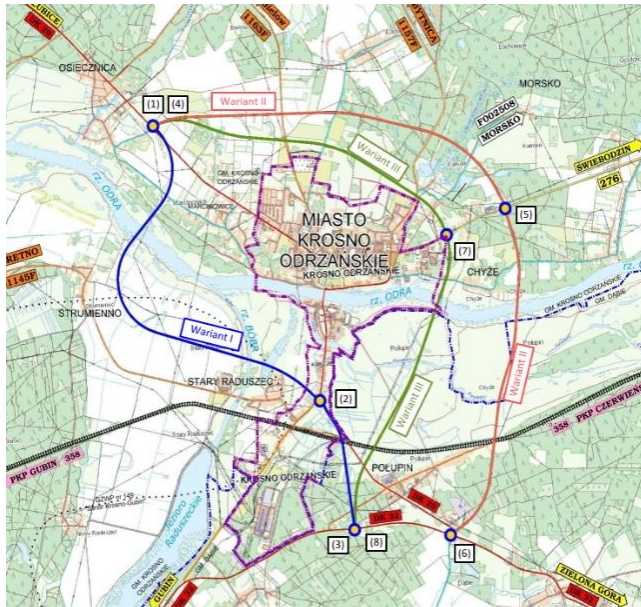
Gmina Krosno Odrzańskie wspiera również ochronę dziedzictwa poprzez organizację i wspieranie inicjatywy organizacji:

1. Turnieju rycerskiego w mieście Krosno Odrzańskie
2. Flisu Odrzańskiego i imprez na grodzisku „Goskar” w Gostchorzu,
3. Szeregu koncertów muzyki poważnej w kościele Pw. Św. Jadwigi Śląskiej;
4. Szeregu imprez, w tym pokazów filmowych i koncertów na dziedzińcu Zamku Piastowskiego;
5. Zlotu Miłośników Samochodów Terenowych „Raduszanka”.

Gmina została uposażona w oprogramowanie do przeglądania, tworzenia i edycji dokumentów planistycznych w formie elektronicznej bazodanowej (GIS), w tym bazę dotyczącą dziedzictwa kulturowego (obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, do ochrony ruralistycznej).

Do uwarunkowań wewnętrznych ochrony dziedzictwa kulturowego należy ponadto zaliczyć:

1. Zrewitalizowany obszar pokoszarowy na górnym mieście przy ul. Piastów – zespół urbanistyczny oparty na dużym placu miejskim, wokół którego zlokalizowane są budynki pokoszarowe – zaadaptowane do nowych funkcji (urząd starostwa powiatowego, sądu rejonowego, szkoła muzyczna). Zabudowę uzupełniono nową plombą zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (inwestycja deweloperska), nawiązującej ściśle do zastanej tkanki.
2. Opracowanie dokumentacji technicznej pn. „Studium Techniczno - Ekonomiczno - Środowiskowe z elementami koncepcji programowej (STEŚ-R) wraz z materiałami do decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla inwestycji pn.: Budowa obwodnicy miejscowości Krosno Odrzańskie w ciągu drogi krajowej nr 29.
Docelowo droga ma mieć klasę GP, przekrój pasa ruchu 1x2. Obecnie rozważane są 3 warianty o długości od 8,4 km do 11,1 km.

Fot. 3. Warianty przebiegu obwodnicy miasta Krosno Odrzańskie [materiały GDDKiA]

Korzyści w aspekcie ochrony zabytków Krosna Odrzańskiego wynikające z budowy obwodnicy:

- wyprowadzenie ciężkiego ruchu tranzytowego z ulic miasta – większy spokój będzie zachęcał do zatrzymania się, spacerów i zwiedzania,
- podniesienie swobody ruchu na drodze – docelowo możliwość „oddania miasta pieszym” – budowa miasta przyjaznego ruchowi pieszemu i rowerowemu
- zmniejszenie emisji spalin do środowiska – poprawa jakości powietrza w mieście, która przyczyni się do zwiększenia komfortu zwiedzania miasta.

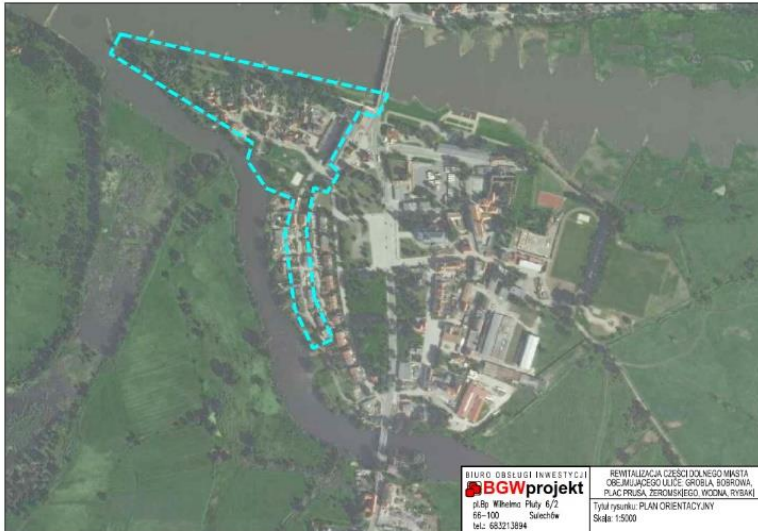
3. Zabezpieczenie dolnego miasta przed zagrożeniami powodzi.

Fot. 4. Widok na dolną część miasta Krosno Odrzańskie podczas powodzi w 2010 r. [fot. Lucjan Ratyński www.odleglosci.pl]

Budowa wałów przeciwpowodziowych jest kluczowa dla podejmowania jakichkolwiek działań konserwatorskich w tej części miasta. Zaniechanie ich budowy przy jednoczesnym nakładzie środków finansowych na renowację zabytków może stanowić ryzyko ponownej utraty wartości historycznej tkanki miejskiej.

4. Rewitalizacja dolnego miasta. Jego celem jest poprawa bezpieczeństwa w zakresie komunikacji poprzez stworzenie nowych ciągów komunikacji pieszo-rowerowej, przebudowa istniejącej infrastruktury drogowej, zmiana estetyki otoczenia oraz nadanie terenom funkcji rekreacyjnej, społecznej, kulturalnej, edukacyjnej, gospodarczej i turystycznej.

Fot. 5. Zakres opracowania – rewitalizacji części dolnego miasta
(źródło: materiały Urzędu Miejskiego w Krośnie Odrzańskim)

5. Podniesienie mostu na rzece Odrze. Jest to jeden z elementów Projektu Ochrony Przeciwpowodziowej Dorzecza Wisły i Odry, którego celem jest zwiększenie ochrony przeciwpowodziowej mieszkańców całego kraju, w tym Krosna Odrzańskiego i okolic. Dzięki przebudowie nastąpi zwiększenie klasy obciążenia mostu. Zważywszy na planowaną budowę obwodnicy, most w centrum Krosna w przyszłości będzie służyć głównie do ruchu lokalnego, a jego obciążenie dużą liczbą pojazdów zmaleje. Oprócz tego dzięki tej inwestycji ma się zwiększyć prześwit dla jednostek pływających
6. Budowa nowej promenady oraz rewitalizacja Parku 1000-lecia w Krośnie Odrzańskim. W ramach zadania zaprojektowano nowe ścieżki, trawniki, nasadzenia, ławki, śmietniki, altany, monitoring, nowe oświetlenie oraz pumptrack, czyli specjalny tor do jazdy rowerem. Zakończenie prac w 2019 roku.

6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Krosno Odrzańskie

6.1. Zarys historii obszaru Gminy¹

Czas powstania krośnieńskiego grodu archeolodzy określają na VII – VIII w. Istnieje wiele teorii wyjaśniających genezę powstania nazwy miasta. Pierwsza związana jest legendą niemieckiego historyka Gustava Adolpha Matthiasa, piszącego o krośnie tkackim, na którym od najdawniejszych czasów tkano materiały. Dodaje on, że pierwsi słowiańscy przybysze dostrzegli w położeniu terenu i jego uroku odwzorowanie warsztatu tkackiego. Kolejne teorie nawiązują do wylawianych w tutejszych rzekach dużych ilości karasi, czy też do założyciela zamku i grodu – wojewody Norikusa Kroszy. O ile wiele jest wersji powstania nazwy miasta, to co do słowiańskich korzeni nikt nie ma wątpliwości. W XIX w. podjęto jednak działania mające na celu zatarcie korzeni przynależności tych ziem do Polski i masowo zmieniano nazwy. W wielu opracowaniach historycznych najczęściej występującą teorią jest ta, która mówi o powstaniu nazwy miasta od słowa chrost (chróst), co oznacza tyle co: pręcie, wiklina lub gąszcz. Wielorakość znaczenia tego słowa, pasującego do otoczenia i środowiska naturalnego okolic Krosna, wydaje się słusznie uzasadniać genezę powstania nazwy. O tym, że Krosno nie jest nazwą wyjątkową, świadczą inne miasta o podobnym brzmieniu (np. w Czechach – Chroustov, Chroustovice czy w Rosji – Korosten). Niemiecka nazwa miasta – Crossen an der Oder przetrwała do 1945 r., chociaż tuż po wojnie obowiązywała nazwa Krosno nad Odrą. Było to wierne tłumaczenie nazwy miasta. Chcąc zerwać z jakimkolwiek niemieckim dziedzictwem, w późniejszym czasie wprowadzono dzisiejszą nazwę. Pierwsza pisemna wzmianka o mieście pochodzi z 1005 roku. Archeolodzy na podstawie swoich badań wykazali, iż skupisko osadnicze w okolicach Krosna kształtowało się już w okresie II wieku p.n.e. – do V wieku n.e. Za okres powstania grodu krośnieńskiego przyjęto jednak VII wiek, a za lata świetności i rozwoju uznano czas od VIII wieku do pierwszej połowy wieku X, kiedy to Krosno stanowiło ważny ośrodek w rejonie środkowego Nadodrza. Z uwagi na strategiczny charakter osady – lokalizację nad Bobrem i Odrą oraz przygraniczne położenie – już od czasu pierwszych Piastów ludność zamieszkująca ten teren musiała bronić się przed najazdami władców niemieckich. Nie bez przyczyny Krosno Odrzańskie zaliczane jest do jednej z najważniejszych warowni i traktowane jako twierdza państwowa, odgrywająca w XI i XII wieku kluczową rolę w systemie ochronnym zachodniej granicy Polski. Miasto pełniło funkcje obronne również w XIII wieku, kiedy to warowny zamek był jedną z głównych rezydencji Henryka I Brodatego. Pod koniec XII wieku, za czasów panowania Bolesława Wysokiego syna Bolesława Krzywoustego, Krosno Odrzańskie zostało podniesione do rangi książęcej kasztelanii, której granice od strony południowo-zachodniej pokrywały się z obecną granicą państwową, granica północna przebiegała wzdłuż rzeki Pliszki, a na wschodzie wzdłuż rzeki Ołobok, najdalej wysunięty na zachód kraniec kasztelanii dotykał ujścia Nysy do Odry. Zmiana ta wpłynęła pozytywnie na rozwój funkcji administracyjno-gospodarczej i obronnej miasta, którą podkreślał warowny zamek z I połowy XIII wieku, będący jedną z głównych rezydencji kolejnego władcy na Śląsku Henryka I Brodatego, syna Bolesława Wysokiego i księżniczki niemieckiej Krystyny. Dokładna data budowy zamku nie jest znana, lecz na podstawie najnowszych badań ustalono jego powstanie na początek XII wieku. Henryk Brodaty zreformował Krosno przestrzennie. W czasie swojego

¹ Informacje zaczerpnięte z obowiązującego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krosno Odrzańskie oraz Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 - 2019

panowania zjednoczył olbrzymie terytorium – od Nysy Łużyckiej i Odry aż po Nidę i Dunajec. W obszar ten wchodziły Śląsk, Wielkopolska i Małopolska. Na podstawie zapisów kronikarskich przyjmuje się, że Krosno Odrzańskie prawa miejskie otrzymało w latach 1217 – 1232. Henryk Brodaty przyczynił się również do rozwoju osadnictwa wiejskiego, które za jego czasów przybrało formę osad zwartych, rozplanowanych racjonalnie. Po Brodatym Śląskiem i Ziemią Lubuską władał jego syn Henryk II Pobożny, który nie był w stanie utrzymać ogromnego majątku. Przyszło mu stoczyć walkę nie tylko z wewnętrzną opozycją czy hierarchią kościelną, ale także z zachodnim sąsiadem, zgłaszającym roszczenia do Lubusza na Ziemi Lubuskiej. Zginął w dniu 9 kwietnia 1241 r. w czasie bitwy z Tatarami pod Legnicą, a dziedzictwo objął najstarszy z jego synów – Bolesław Rogatka. Rządy następnych władców nie przynosiły poprawy sytuacji, a wręcz jej pogorszenie.

W wyniku konfliktów wewnętrznych i rodzinnych między książętami dochodziło do licznych grabieży, a Lubusz został oddany margrabiom brandenburskim w zastaw za zaciągnięte pożyczki. Na początku lat pięćdziesiątych XIII wieku brat Bolesława Rogatki – Konrad (najstarszy syn Henryka II Pobożnego), po wojnie domowej z braćmi opanował północną część Śląska, ze stolicą w Głogowie. W wyniku wojny powstało księstwo głogowskie, w graniach którego znalazły się: Krosno Odrzańskie, Głogów, Bytom i Kozuchów. Po śmierci Konrada jego druga żona wracając do Miśni, sprzedała swoje wiano arcybiskupowi magdeburskiemu. W 1276 roku Krosno wykupił książę głogowsko-poznański – Henryk III, po to, by rok później stracić je i w 1278 r. ponownie wykupić za sumę 6 tys. grzywien. Henryk III zmarł w 1309 roku. Trzy lata później Krosno zbrojnie zajmuje Waldemar Askańczyk – margrabia brandenburski – wykorzystując wewnętrzną niestabilność księstw śląskich – i gdy pewnym było, że miastu nie pospieszy z pomocą książę głogowski (poznański) Henryk IV – zamek i miasto poddano. W 1319 roku Brandenburczycy wycofują się z zajętych terenów. Krosno Odrzańskie ma w niewielkim stopniu udokumentowany kronikarsko i historycznie okres od 1482 r.

Kolejnymi władcami tych ziem byli:

- Henryk V – książę głogowski-żagański, zm. 1369 r.,
- Henryk VI – książę żagański, krośnieński i świebodziński, zm. 1393 r.,
- Henryk VII – książę głogowski, zm. 1394 r.,
- Henryk VIII – książę zielonogórski, zm. 1397 r.,
- Jan I – książę żagański, zm. 1439 r.,
- Henryk IX – książę głogowski i krośnieński, zm. 1467 r.,
- Henryk X – książę głogowski, zm. 1423 r.,
- Jan II – książę głogowski i żagański, zm. 1504 r.,
- Henryk XI – książę głogowski i krośnieński, zm. 1510 r.
- Henryk XI otoczony był ludźmi związanymi z dworem brandenburskim.

Z tamtych stron miał też żonę, z którą podpisał kontrakt o przekazaniu po śmierci wszystkich jego ziem Barbarze. Tak też się stało, po śmierci Henryka XI (22 lutego 1476 roku) Krosno było siedzibą wdową pod władztwem Jana Brandenburczyka II. Krewny zmarłego Henryka XI, Jan II Żagański przez 6 lat (1476 – 1482) walczył z Brandenburgią o odzyskanie dziedzictwa. Ostatecznie uregulowanie praw do Krosna rozstrzygnął traktat zawarty w Kamieńcu w 1482 r., na mocy którego Albrecht Achilles, za niespłacony posąg zajmuje Krosno Odrzańskie. Stan ten przetrwał do 20 lutego 1945 roku, kiedy to Krosno Odrzańskie ponownie wróciło w granice Polski. Współczesne Krosno Odrzańskie zachowało swoje funkcje ośrodka

administracyjnego dla obszaru gminy. Znajduje się tu siedziba powiatu, a w związku z tym znajdują się tu instytucje o znaczeniu krajowym i samorządowym.

6.2. Krajobraz kulturowy²

Powstanie miasta poprzedziły trzy formy osadnicze: gród, podgrodzie i osada targowa. Wyniki przeprowadzonych badań wykopaliskowych Edwarda Dąbrowskiego potwierdziły, że powstały w czasach Mieszka I jeden z najważniejszych na zachodniej granicy wczesnopiastowskiej monarchii gród państwowy, wzniesiony został na miejscu starszej warowni, pochodzącej z VII – VIII wieku. Gród usytuowany był nad Odrą, po zachodniej stronie ujścia Bobru, w miejscu dzisiejszego Zacisza. Dodatkowy system wałów zabezpieczał przedpole od zachodu i południa. Drugi gród, który pełnił rolę wspomagającego, położony był w Gostchorzu na wysokim stoku nadodrzańskim. Warto podkreślić, iż żadna z cesarskich wypraw idących na Polskę łuzyckim szlakiem w 1005, 1017 i 1019 roku, nie zaowocowała zdobyciem krośnieńskiego grodu. Do końca XII wieku gród stanowił siedzibę kasztelanów krośnieńskich. Po drugiej stronie rzeki Bóbr, dla ludności służebnej wobec grodu, założone zostało obwarowane podgrodzie. Czas jego powstania szacuje się na XI wiek. Po lokacji miasta usunięto wały obronne, a teren pozostał zasiedlony do czasów obecnych. Kolejnym członem osadniczym Krosna, powstałym w XI wieku, była osada targowa. Jej powstanie zdeterminowały krzyżujące się ze spławną arterią odrzańską, dwa ważne szlaki handlowe. Osada zamieszkała była przez rzemieślników i kupców, którym bezpieczeństwo zapewniał gród. Ważnym obiektem była karczma, pełniąca rolę gospody, hotelu i miejsca transakcji.

Przypuszczalną lokalizację osady wskazuje się w dwóch miejscach: na prawym brzegu Odry, w bliskim sąsiedztwie kościoła św. Andrzeja i na lewym brzegu Odry w miejscu, którego pozostałością może być obecny plac przy ulicy Rybaki. Po reformie przestrzennej miasta teren ten, podobnie jak dawne podgrodzie, znalazł się poza murami nowego ośrodka, a wspomniany plac do XX wieku pełnił funkcję targu rybnego. Nie można wykluczyć, że wymienione dwa człony osadnicze związane z targiem, były odrębnymi organizmami w znaczeniu nie tylko terytorialnym, lecz także prawnym. Być może targ przy kościele św. Andrzeja podlegał jurysdykcji biskupa, a lewobrzeżny należał do dóbr książęcych. W związku z tym, że mieszkańcy podgrodzia i osad targowych utrzymywali się z zajęć pozarolniczych, skupisko osadnicze Krosna miało charakter miejski na długo przed tak zwaną lokacją.

Pierwszej lokacji przestrzennej Krosna dokonał, podobnie jak na całym Śląsku – Henryk Brodaty. Opinie historyków co do wczesnej lokacji Krosna są zbieżne, różnią się tylko datą, określaną przez jednych na rok 1203, natomiast przez drugich na rok 1217. Możliwe jest, że lokacja przestrzenna przeprowadzona została w 1203 roku, zaś lokacja prawna w 1217 roku. Informacji o rozplanowaniu miasta dostarczają zachowany plan miasta z 1712 roku oraz badania archeologiczne. Przedstawione na planie miasto, obwarowane murami obronnymi, otrzymało taki kształt w wyniku dwóch etapów rozwojowych. „Pierwotne założenie lokacyjne ograniczone było do prostokątnego placu rynkowego, wydłużonego równoleżnikowo, otoczonego od północy, zachodu i południa pojedynczymi blokami zabudowy o zróżnicowanych kształtach i rozmiarach. Wschodnią część rynku, aż do granic założenia, zajmował kościół parafialny z cmentarzem. Całe założenie tworzyły trzy pasma bloków w układzie równoleżnikowym. Pasma środkowe zawierało plac rynkowy z kościołem oraz przyległym od zachodu regularnie prostokątnym blokiem zabudowy mieszkalnej. W paśmie południowym istniały trzy bloki trapezowego kształtu, wydłużone na osi północ-południe, a w północnym dwa płytkie bloki wydłużone

² Informacje zaczerpnięte z obowiązującego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krosno Odrzańskie.

równoleżnikowo. Do północno-wschodniego obrzeża założenia lokacyjnego przylegał zamek książęcy z obszernym terenem podzamcza, uszczuplającym nieco obszar miejski. Od strony południowej miasto oblewała fosa, potwierdzona archeologicznie, wykopem w północnym skraju placu Wolności. Fosa łączyła się zapewne z rozlewiskami po stronie wschodniej i rowem po stronie zachodniej. Stanowiła część umocnień, z wałem i palisadą. Zamek sprzężony był integralnie z obwarowaniami miejskimi.

Jak wynika z powyższego opisu, obszar miasta lokacyjnego był niewielki, uboga była też sieć uliczna. Z rynku wychodziło siedem ulic – po dwie na zachód (Kamienna, Zamkowa), południe (ul. Trakt Książęcy, Mnichów) i wschód (Zamkowa, Pocztowa) oraz jedna na północ (Brauerstrasse - Browarna), zniesiona w 1958 roku przez wytyczenie ulicy Ariańskiej. Rynek nowo założonego miasta przyjął funkcje handlowe wcześniejszych osad targowych, w wyniku czego nastąpiło przesunięcie trasy dogi tranzytowej. Przechodziła teraz przez teren ośrodka lokacyjnego ulicą Głogowską (Żeromskiego), placem rynkowym i Odrzańską (dziś nie istniejącą). Poprzednia biegła ulicą Wałową. Mimo braku źródłowego udokumentowania, historycy przyjmują, że czas rozbudowy Krosna nastąpił w drugiej połowie XIII wieku. Zaanektowany teren od południa, ograniczony odnogą Odry, stopniowo się zawężał, im dalej od rynku. Wytyczone zatem nowe bloki, na przedłużeniu bloków przyrynkowych, otrzymały kształt trapezów. Przedłużone ulice Głogowska (ul. Trakt Książęcy) i Mnisia (ul. Mnichów), wydzieliły trzy pasma terenu. W paśmie zachodnim powstał jeden, wydłużony południkowo blok, w środkowym dwa, a we wschodnim nowy plac dla handlu, nazwany Nowym Rynkiem oraz klasztor dominikanów. Na miejscu zlikwidowanych starych umocnień (wału i fosy) powstała wąska uliczka, prowadząca od wschodniego do zachodniego odcinka murów obronnych. Na planie z 1846 roku nosi ona nazwę Długiej (Lange Gasse). Pasma terenu, przyłączone od strony zachodniej podzielone zostało na dwa wydłużone płytkie bloki. Dwa, małe regularne, także wąskie bloki utworzone zostały również na przyłączonym skrawku północnym.” Obszar powiększonego miasta, w obrysie murów obronnych, otrzymał kształt elipsy, której węższa strona była zwrócona na południe. Powiększone miasto otoczone zostało nowymi obwarowaniami, murowanymi z kamienia i cegły.

Pierwsza brama – „Głogowska” znajdowała się na w obwodzie murów na przecięciu z ulicą Głogowską, druga – „Odrzańska” usytuowana była w północno-zachodnim narożniku murów, natomiast trzecia – „Kamienna” umieszczona została we wschodnim odcinku murów, w linii obecnej ulicy Pocztowej i otwierała drogę do Zielonej Góry przez Połupin. Od zachodu i południa mury miejskie dobiegały do zamku. Dodatkowym zabezpieczeniem miasta były wody Odry, pozostałości jej dawnego koryta oraz połączone z nimi rowy, od południowego zachodu pojedyncze, od wschodu podwójne. Wzdłuż murów, po wewnętrznej stronie biegła wąska uliczka, przerywana terenem zamkowym i zabudowaniami klasztorными dominikanów. Podstawowy układ planu pozostał nienaruszony przez stulecia, co nie oznaczało stagnacji w rozwoju przestrzennym miasta. Nieznaczne zmiany mogły zachodzić, gdy w 1459 i 1482 roku miasto ogarniały wielkie pożary. Znaczną zmianą w zagospodarowaniu była budowa domu kupieckiego (XIV wiek) na placu rynkowym, wcześniej zabudowanym wyłącznie kramami. Z czasem miejsce domu kupieckiego zajął ratusz. Istotne zmiany zaszły przed połową XVI wieku, gdy w wyniku reformacji Lutra rozwiązano dwa klasztory. Do ogromnych szkód przyczynili się Szwedzi, którzy w czasie wojny trzydziestoletniej (1618 – 1638) w pierwszej kolejności w 1631 roku zaprószyli ogień, który spopielił całe miasto w murach obronnych, a następnie w 1639 roku ufortyfikowali miasto, wznosząc liczne bastiony i szańce. Po pożarze ocalał zamek i zabudowa przedmieść. Odbudowa polegała zapewne na odtworzeniu stanu sprzed pożaru, bo kronikarskie przekazy nie wspominają o zmianach, poza przeniesieniem kramów mięsnych z Rynku na przymurną ulicę koło bramy „Kamiennej”. W drugiej połowie XVII wieku do murów, które nie pełniły już funkcji

obronnej, zaczęto przystawiać domy i budynki gospodarcze. W 1696 roku saski pułkownik von Lüttichau zbudował na Rybakach, przy korycie Bobru, 40 piętrowych domków zespolonych jednym dachem. W miejscu tym zamieszkało jednak zaledwie kilkanaście osób, a w 1703 roku powódź zniszczyła całkowicie osadę.

Z upływem lat, w wyniku licznych pożarów i powodzi, został utracony pierwotny układ przestrzenny miasta. „Z pożaru, który się zaczął na Rybakach i w przeciągu sześciu godzin spopielił całe miasto w murach obronnych, ocalał tylko zamek, zakrystia przy kościele farnym i brama Głogowska. Poza murami ostały się przedmieścia Głogowskie i prawobrzeżne oraz kilka domostw na Rybakach. Dzięki przyznanym przez władcę ulgom podatkowym i bezpośredniej pomocy finansowej, miasto stosunkowo szybko zostało odbudowane.” Fryderyk I przyznając pomoc miastu, określił warunki obowiązujące przy odbudowie. Zarządzenie mówiło m.in. o:

- przeniesieniu ratusza z rynku, w ciąg zabudowy północnej pierzei,
- domach, które powinny zostać odbudowane jako murowane i kryte dachówką,
- wysokości budynków mieszkalnych: przy rynku – trzy kondygnacje, w zabudowie ulic – dwie kondygnacje,
- wyrównaniu linii zabudowy,
- skorygowaniu sieci ulicznej (np. przedłużeniu ulicy Głogowskiej – ul. Trakt Książęcy),
- poszerzeniu ulicy Długiej,
- wyprostowaniu ulicy Zamkowej, być może wówczas odchylonej na północ,
- poszerzeniu ulicy Końskiej z wyrównaniem linii zabudowy,
- przeniesieniu magazynów solnych z Nowego Rynku na podzamcze, zaś słodowni i farbiarni poza obszar objęty murami obronnymi. Teren po magazynach miał zostać podzielony na parcele pod zabudowę mieszkalną.

„Plan Krosna z 1721 roku pokazuje, że zarządzenie króla zostało zrealizowane, aczkolwiek nie w całości. Nie skorygowano zachodniego odcinka ulicy Kamiennej. Nie nastąpiło też poszerzenie ulicy Długiej, ani przedłużenie ulicy Głogowskiej przez północny blok zabudowy. Inne polecenia królewskie, dotyczące zasypywania fos miejskich, zapoczątkowały likwidację obwarowań Krosna, trwającą przez całe następne stulecie. Ukształtowany po roku 1708 układ planu miasta przetrwał bez zmian do połowy XIX wieku.”

Od dawna obok zamku najważniejszą budowlą w mieście był kościół parafialny pw. Najświętszej Maryi Panny. Obiekt ten wyróżniał się okazałością i stanowił centrum życia duchowego i kulturowego mieszkańców. Po lokacji miasta funkcję świątyni parafialnej przez dłuższy czas pełnił kościół św. Andrzeja. Kościół parafialny kilkakrotnie był niszczone w czasie pożarów (m.in. w 1459, 1482 roku) i odtwarzany bez istotnych zmian w bryle. Dopiero po roku 1597, kiedy od uderzenia piorunu spłonął dach wieży, mogła nastąpić zmiana kształtu jego nakrycia, z wysmukłej iglicy na niski dach dwuspadowy. W 1705 roku zapoczątkowano gruntowną przebudowę świątyni, w celu jej powiększenia i uformowania w modnym stylu. „W wyniku przebudowy farę powiększono o transept i wykorzystując gotyckie mury, przekształcono w duchu protestanckiego baroku. Rozmieszczone w dwu poziomach okna i nieproporcjonalny dach mansardowy obniżyły walory kościoła, zarówno gdy chodzi o architekturę, jak też bryłę. Tylko wieża mimo obniżenia o jedną kondygnację, dzięki zwieńczeniu wytwornym w kształcie hełmu z dwiema latarniami, nie utraciła architektonicznego kunsztu i króluje wciąż w panoramie miasta.”

W zachodniej części placu rynkowego, na wprost kościoła parafialnego, wzniesiony został ratusz – najważniejszy budynek świecki w mieście. Matthias podaje, iż budynek ten powstał w pierwszej połowie XIV wieku i miał wtedy wieżę, natomiast w latach 1595 – 1597

wzniesiono nową wieżę z hełmem pokrytym blachą miedzianą. W roku 1473 w piwnicy ratuszowej mieściły się winiarnia i piwiarnia. Po zniszczeniu przez pożar w 1631 roku, ratusz został odbudowany dopiero w 1673. W wyniku pożaru w 1708 roku zniszczeniu uległo całe miasto wraz z ratuszem, który został rozebrany i w 1710 roku odbudowany w nowym miejscu – w północnej pierzei rynku, narożnie z ulicą Browarną. Translokacja ratusza, podobnie jak zmiana architektury kościoła parafialnego, zaszkodziła harmonii układu przestrzennego miasta.

Podstawą do rekonstrukcji murów obronnych, których pozostałości znajdują się przy ulicy Słonecznej, jest XVIII-wieczny materiał kartograficzny i ikonograficzny. Na planie Krosna z 1721 roku zaznaczony został nie tylko obwód murów, ale także rzuty poziome baszt, bram i wież bramnych. Fortyfikacje miejskie sprzężone były z zamkowymi. Mury miejskie wsparte na arkadach przechodziły przez fosę zamkową, dobijając do jego skrzydeł – zachodniego i południowego. Połączenie to zostało przerwane w 1639 roku, gdy wznoszono szwedzkie umocnienia wokół zamku. Mury obronne wielokrotnie wzmacniano i remontowano. Pomimo iż od wojny trzydziestoletniej zanikła dbałość o stan zachowania systemu warownego, to mury miejskie przetrwały w całości do końca XVIII wieku, na wielu odcinkach obudowane jednak obiektami mieszkalnymi i gospodarczymi.

Do XVI wieku najstarsza zabudowa mieszalna była wyłącznie drewniana bądź konstrukcji szachulcowej. Pierwsze domy miasta lokacyjnego stały uszeregowane wzdłuż pierzei rynkowych i ulic, nie tworzyły jednak zwartych ciągów. Pierwotne działki ewidencyjne były o wiele obszerniejsze od znanych nam ze źródeł kartograficznych, wykształconych w okresie późnego średniowiecza. Pomiędzy jednostkowymi domami znajdowały się wjazdy na zaplecza posesji, gdzie istniała zabudowa gospodarcza. W XIV wieku w wyniku rozwoju gospodarczo-demograficznego wzrosło zapotrzebowanie na tereny budowlane, a tym samym utrwalił się model wąskiej działki ewidencyjnej, zabudowanej w głąb. Pierzeje przybrały wtedy ciągi zwarte, a na zaplecze wiodły położone w poziomie parteru bramy i tunelowe sienie. Zabudowa mieszalna, najmniej trwała i najczęściej unicestwiana działaniem ognia, przez całe wieki nie ulegała przeobrażeniom. Po każdym pożarze odtwarzana była w identycznej lub zbliżonej formie. Średniowieczne domy były piętrowe, usytuowane szczytowo do placów i ulic. Pierwsza wiadomość o murowanym domu mieszkańskim w Krośnie pochodzi dopiero z 1579 roku. Mieszczanin, który zbudował wtedy murowany dom przy ulicy Głogowskiej, otrzymał od rady premię pieniężną. Jednak długo po tym ciągle dominowała zabudowa drewniana i szachulcowa. Dopiero po pożarze w 1708 roku, zgodnie z zarządzeniem, Krosno odbudowane zostało w materiale trwałym – z kamienia i cegły. „Tak, jak władca polecił, przy rynku stanęły kamienice trzykondygnacyjne, a przy ulicach niższe o jedną kondygnację. Niemal wszystkie domy usytuowane zostały kalenicowo i nakryte wysokimi dachami mansardowymi. Na styku domów ponad połacie dachów wystawały mury przeciwogniowe. W takiej postaci, zmieniona w niewielkim zakresie w XIX wieku, przetrwała zabudowa do roku 1945. Znamy ją z dokumentacji fotograficznej i z zachowanych kilkunastu kamienic przy ulicy Mnichów. Do lat osiemdziesiątych XIX wieku zachował się w Krośnie średniowieczny podział terenu na wąskie działki budowlane. Odzwierciedlał on niewiele zmieniony stan z roku 1631, kiedy to kronikarz, wyliczając straty spowodowane pożarem, podał, że pastwą płomieni padły w obrębie obwarowań wszystkie domy, w liczbie 462. Czternaście lat po kataklizmie odbudowanych zostało tylko 157 domów. Wskazuje to nie tylko na wielkie zubożenie mieszczan, ale także na ogrom strat demograficznych, spowodowanych przez wojnę trzydziestoletnią. Jednak do czasu następnego pożaru w 1708 roku straty te zostały wyrównane, bo wszystkie działki, zachowane nadal w drobnej skali, były zabudowane. (...) Na układ i harmonię przestrzeni miejskiej wpływ wywarły także obiekty niekubaturowe oraz zieleń. Na rynku, zanim jeszcze stanął ratusz, istniały ławy i kramy kupieckie. (...) Powierzchnia niewielkiego rynku krośnieńskiego została jeszcze

bardziej uszczuplona po zbudowaniu ratusza. Z tego powodu część kramów rozmieszczona została na ulicach przymurnych, a nawet poza obwarowaniami, przy ulicy Grobla. Informacje o tym pochodzą z czasów nowszych, można je pewno odnieść jednak także do średniowiecza. (...)W 1538 roku zbudowany został wodociąg. Drewnianymi rurami sprowadzano wodę ze źródła na wzgórzach w Połupinie. Woda doprowadzana była do drewnianych kast, ustawionych w różnych punktach miasta. W roku 1590 wymieniona jest fontanna w rynku.

Nawiedzające miasto co jakiś czas powodzie stwarzały liczne problemy z utrzymaniem należytego stanu ulic. Chcąc zapobiec destrukcyjnemu działaniu żywiołu podnoszono poziom rynku i ulic, umacniając je równocześnie brukiem. (...) Od średniowiecza istniały urządzenia związane z ówczesnym wymiarem sprawiedliwości: katownia, szubienica, pręgierz. Wielokrotnie wzmiankowaną katownię źródła nie lokalizują. Zgodnie z przestrzeganą zasadą sytuowana była przy murach, nie wiemy jednak w którym miejscu. Pręgierz stał jeszcze w latach dwudziestych XX wieku na Nowym Rynku. Widniejąca na słupie data 1556, wskazuje, że powstał po zburzeniu klasztoru dominikanów. Szubienica, lokalizowana zazwyczaj na peryferiach, w Krośnie również stała na Nowym Rynku. Gdzie wcześniej znajdowały się te urządzenia nie wiadomo. Ograniczony murami i ciasno zabudowany teren pozbawiony był zieleni. Na rycinie Petzolda drzewa widnieją tylko poza obszarem obwarowań oraz na podzamczu. Trochę zieleni istniało z pewnością na cmentarzu, chociaż tam również panowała ciasnota, złagodzona dopiero w XVIII wieku. Przekaz źródłowy z 1842 roku informuje, że cmentarz wygląda jak ogród.”

Oprócz obwarowanego ośrodka, na terenie Krosna znajdowały się trzy przedmieścia i osada dawnego podgrodzia, zamieszkała przez rybaków i posiadająca odrębny status prawny. Najwcześniej, tj. w XI wieku powstało **przedmieście położone na prawym brzegu Odry**, które pełniło rolę osady targowej. Na tyle było znaczące, że miało własny kościół pw. św. Andrzeja. „Obecny budynek kościoła pochodzi z XIX wieku, można jednak przypuszczać, że znajduje się na miejscu starszego, zburzonego w XVII wieku. Pierwotna osada musiała leżeć w pobliżu świątyni i przeprawy przez Odrę.(...) Na planie miasta z 1751 roku prawobrzeżne stoki wyniesień obsadzone są winoroślą, a na terenie położonym między obecnymi ulicami Podgórna – Nadodrzańska – Kościelna istnieje zabudowa mieszkalna z kościołem. Na wschód od tej osady, w roku 1734, założony został cmentarz z kaplicą.” Drugie w kolejności – **przedmieście Odrzańskie**, również wywodzi się z osady targowej, zlokalizowanej przy trakcie handlowym, który określa dzisiejsza ulica Wodna. Osada znajdowała się w okolicy ulicy Rybaki i Bobrowej. Stare plany przedstawiają plac noszący nazwę Rybackiego (Fischerplatz), który tworzył zapewne dawny plac targowy. Po lokacji miasta osada upadała po to, by potem odrodzić się jako przedmieście zamieszkałe przez rzemieślników i ludność służebną. Nowy, drobny podział parcel na terenie przedmieścia świadczy o rozplanowaniu na zasadach przyjętych w ośrodku lokacyjnym. Bardzo prawdopodobne jest, że również handel został przywrócony. Handlowano zwłaszcza zbożem, drewnem, bydłem i rybami. Na obrzeżach przedmieścia usytuowane były magazyny, stajnie i młyny. Niedaleko bramy Odrzańskiej znajdowała się słodownia, natomiast opodal przy murze obronny zlokalizowany był tartak. Plan Krosna z 1721 roku pokazuje, że w tamtym czasie zabudowa przedmieścia dochodziła do Bobru, a wzdłuż Odry sięgała podzamczu. Nie wyklucza się, że znajdowały się tam również obiekty przemysłowe. Nad Bobrem usytuowane były łaźnie miejskie. „W 1708 roku król Fryderyk I polecił uporządkować tereny wzdłuż ulicy Grobla: zasypać rowy, usunąć kramy, przenieść strzelnicę za bramę Kamienną. Wszystko w celu przygotowania miejsca pod budowę domów. Miały być piętrowe, z nadwieszoną drugą kondygnacją i przylegać zwartym ciągiem do murów obronnych. Polecenie monarchy, jeśli chodzi o uporządkowanie terenu, zrealizowano w całości, jednak nie od razu. Na planie z 1721 roku widać zachowany jeszcze znaczny odcinek fosy. Nie wystarczyło również

inwestorów, chętnych do stawiania domów przy murze miejskim, bo tylko część działek została zabudowana.”

Podgrodzie, zlokalizowane po wschodniej stronie ujścia Bobru, po założeniu miasta lokacyjnego funkcjonowało nadal jako osada rybacka. Z czasem przyjęła się nazwa jednostki – Rybaki. Prawnie osada była wyłączona z ośrodka municypalnego, stanowiąc jurydykę książęcą. „Rybacy, zrzeszeni w cechu, otrzymali szerokie przywileje, dające monopol na połów ryb w obu rzekach, w granicach dystryktu. Przywileje te, potwierdzone wielokrotnie przez władców, m.in. w 1472, 1523 i 1692 roku, utrzymane zostały do początku XX wieku. Targi rybne, odbywające się w środy, piątki i soboty, rozpoczynano na odgłos dzwonu kościelnego.” Dokładny wygląd osady rybackiej jest nieznany, można jedynie domyślać się, że zabudowania były rozproszone. Teren dawnego podgrodzia rozdzielał rów łączący Bóbr z Odrą, a jego zachodnia część była wyspą. Południowo-wschodni sektor tej wyspy otrzymali zakonnicy, którzy mieli swój klasztor i ogród klasztorny przylegający do koryta Bobru. Zakonnicy zamieszkiwali tutaj do czasów reformacji, natomiast obecnie jedynym śladem po klasztorze jest plac Bolesława Prusa. „Budowa fortyfikacji zmieniła całkowicie układ przestrzenny zachodniej, wyspowej części osady. Po likwidacji bastionu i szańców, co nastąpiło w XVIII wieku, osadzie przywrócono zapewne ponownie pierwotne rozplanowanie, o czym zdaje się świadczyć zachowany plac, a także obecność cmentarza, istniejącego tutaj do końca XVIII stulecia.”

Przedmieście Głogowskie oddzielone było od miasta odnogą kanału (Starą Odrą). Przez teren bagien przebiegał sztucznie usypany i umocniony brukiem tranzytowy trakt (Droga Kamienna). Przez długi czas podłoże bagienne uniemożliwiało lokalizację jakiegokolwiek zabudowy. Przypuszcza się, że w XIII wieku (według źródeł w 1381 r.) w odległości ok. 200 m od murów obronnych, po wschodniej stronie drogi zbudowano najpierw drewniany, a później murowany szpital św. Jerzego z kaplicą i cmentarzem. W 1659 roku przy bramie Głogowskiej, po zewnętrznej stronie murów, zbudowana została słodownia, a po roku 1708 obok słodowni wzniesiono farbiarnię i browar.

Czas industrializacji w Krośnie nie wiązał się niestety ze wzrostem gospodarczym. Pierwsze zakłady przemysłowe o charakterze manufaktur powstały w pierwszej połowie XIX wieku. W 1825 roku niejaki Scheiffegen kupił starą słodownię przy bramie Głogowskiej i zbudował na tym miejscu przędzalnię, przeniesioną z czasem do Osiecznicy. W 1837 roku powstała druga przędzalnia, zbudowana w sąsiedztwie bramy Odrzańskiej i wkrótce następne dwie, o nieustalonej lokalizacji. W 1842 roku na przedmieściu Odrzańskim powstała nowa farbiarnia. W drugiej połowie XIX wieku, obok już wymienionych fabryk, istniały w Krośnie: garbarnia, wytwórnia wyrobów tytoniowych, warsztaty metalowe, zakłady budowlane, zakłady przemysłu spożywczego. W 1909 roku działało jeszcze osiem małych zakładów, wytwarzających winny moszcz dla zielonogórskiej winiarni. Większość przedsiębiorstw upadła jednak pod koniec XIX wieku. Ostatnią fabrykę włókienniczą zamknięto w 1921 roku. Ponieważ przemysł krośnieński nie sprostał konkurencji przemysłowej innych miast, Krosno pozostało wyłącznie ośrodkiem administracyjnym powiatu, w którym obok urzędów, znaczenia nabrało też szkolnictwo średnie oraz takie instytucje jak bank, sąd, szpital. Położenie miasta nad Odrą wiąże się z zagrożeniem powodziowym i związanymi z tym problemami, z którymi Krosno boryka się od dawna. W celu ochrony przed powodzią wielokrotnie podnoszono poziom nawierzchni dróg, ulic i placów. Największe wydatki wiązały się z pracami regulacyjnymi podejmowanymi w XIX i XX wieku. Od założenia miasta lokacyjnego Odra opływała je głównym nurtem od północy, a bocznym odgałęzieniem od południa i zachodu. Przemiany przestrzenne na terenie starego miasta i w jego otoczeniu zapoczątkowane zostały likwidacją rowów, fos i murów obronnych. W wyniku usunięcia murów obronnych zmienił się znacznie układ planu starego miasta – poszerzono na zewnątrz zachodnie bloki zabudowy oraz przesunięto bliżej starorzecza bloki

południowe. Na miejscu zasypanej fosy zamkowej wytyczono w 1836 roku nową ulicę, nazywaną później Pocztową (obecnie Szkolna). Pod koniec XIX wieku zamknięty został ostatecznie przykościelny cmentarz. W latach 1892 – 1893, zbudowano nowy most na Odrze, który usytuowano nieco na wschód od starego. Nową drogę do mostu przeprowadzono w linii stanowiącej przedłużenie ulicy Murnej (obecnie ul. Murna).

Kolejne lata nie przyniosły istotnych zmian w układzie przestrzennym miasta. Największym przekształceniom poddano architekturę zamku – zburzono wieżę i basztę, przebudowano budynek bramny. Ponadto wybudowano nowe budynki, pełniące funkcję użyteczności publicznej – w 1821 roku postawiono sąd w zachodniej pierzei Rynku, w 1846 roku na miejscu dwóch obiektów szkolnych koło zamku zbudowano nową czterokondygnacyjną szkołę średnią, w 1836 roku po wschodniej stronie kościoła parafialnego zbudowano pocztę. Pół wieku później, w latach 1896 – 1897 przy ulicy Kamiennej (obecnie Pocztowa) wzniesiony został nowy budynek poczty. W 1885 roku w południowo-wschodnim sektorze miasta, na nowo pozyskanym terenie, zlokalizowany został kościół gminy starołuterańskiej, natomiast nad Odrą, przy granicy z terenem podzamcza powstał kościół katolicki pw. św. Jadwigi. W pierwszej ćwierci XX wieku powstała straż pożarna (róg Szkolnej i Pocztowej) i hala sportowa (Pocztowa). W XIX i XX wieku zaszły niewielkie zmiany w zabudowie mieszkalnej śródmieścia. Nadal istniały kamienice wzniesione po pożarze w 1708 roku, w nielicznych tylko przypadkach podwyższone o jedną kondygnację. Niewielki wpływ na rozwój dawnego przedmieścia Głogowskiego miało wybudowanie w 1870 roku dworca kolejowego. Wzdłuż ulicy Bohaterów Wojska Polskiego powstała rozluźniona zabudowa mieszkalna. Na miejscu starego szpitala św. Jerzego wzniesiono szkołę, a nieco dalej na południe zakład energetyczny i rzeźnię miejską. Na terenie przedmieścia Odrzańskiego, w miejscu obiektów przemysłowych, postawiono domy mieszkalne. Charakter zabudowy prostej, głównie dwukondygnacyjnej, utrzymał się bez większych zmian. Wyjątek stanowiła grupa czterokondygnacyjnych kamienic usytuowanych nad Odrą, po zachodniej stronie mostu. Ich architektura wskazuje, że zostały zbudowane w latach 1910 – 1915. Pod koniec XIX wieku w pobliżu Odry i podzamcza zbudowano kościół katolicki pw. św. Jadwigi – z niską absydą od wschodu i wieżyczką w kalenicy w zachodniej partii dachu. Kościół został rozebrany w 1972 roku. Na obrzeżu wschodnim w miejscu, gdzie stała cegielnia, pod koniec XIX wieku zbudowano gazownię, a obok plac składowy materiałów budowlanych. Wzdłuż Odry powstały domy typu willowego (aktualne ulice Chrobrego i Nadodrzańska). Na początku XX wieku zabudowanych było już ponad 100 posesji. W kolejnych latach powstały nowe domy zlokalizowane wzdłuż ulicy WOP-u. Na miejscu Parku Tysiąclecia położony był cmentarz, który zlikwidowano po 1945 roku. Związana z cmentarzem kaplica otrzymała funkcję kościoła garnizonowego pod wezwaniem Świętych Apostołów. Czas rozbiórki tego obiektu nie jest znany. Kościół św. Andrzeja, ratowany w latach 1824 – 1827 przed zawaleniem, został rozebrany w roku 1855, a na jego miejscu postawiono obecny. Na początku XX wieku na terenie górnym powstały kolejne zabudowania, a wśród nich: szpital, starostwo powiatowe, szkoła winiarska oraz kompleks budynków koszarowych.

Przez Gminę Krosno Odrzańskie przebiegają następujące szlaki turystyczne³:

1. Czerwony (60 km): Krosno Odrzańskie – Łochowice – Czetowice – Skórzyn – Radomicko – Rzeczyca – Drzeniów – Sądów – Rzepin,

³ Informacje zaczerpnięte z obowiązującego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krosno Odrzańskie

2. Niebieski (30 km): Krosno Odrzańskie – Bielów – Struga – Bytnica – jezioro Głębokie – Radnica – skrzyżowanie dróg: Szklarka Radnicka – Nietkowice i Radnica – Sycowice,
3. Żółty (90 km): Krosno Odrzańskie – Połupin – Ciemnice – Nietków – Czerwieńsk – Stożne – Zabór – Nowa Sól – Siedlisko – Bytom Odrzański,
4. Zielony (67 km): Krosno Odrzańskie – Dychów – Nowogród Bobrzański – Żagań.

Przez centralną część Gminy, ze wschodu na zachód przepływa rzeka Odra objęta na tym odcinku kilkoma formami ochrony przyrody: obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Odry PLB080004 i Krośnieńska Dolina Odry PLH080028, obszar chronionego krajobrazu o nazwie „Krośnieńska Dolina Odry”. Ponadto, na terenie Gminy powołano czternaście użytków ekologicznych obejmujące ochroną różnorodne typy siedlisk, w tym przede wszystkim tereny bagienne, torfowiska i inne obszary ekosystemów wodno – błotnych. W niewielkim fragmencie teren Gminy leży w Krzesińskim Parku Krajobrazowym (zachodnie granice) i Gryżyński Park Krajobrazowy (wschodnie fragmenty Gminy). Na terenie Gminy zlokalizowanych jest 8 pomników przyrody. Niemal cały obszar Gminy położony jest na terenie głównych korytarzy ekologicznych: Puszcza Lubuska (GKZ-1), Dolina Środkowej Odry (GKZ-19), Bory Zielonogórskie Zachodnie (GKZ-2A) i Bory Zielonogórskie Wschodnie (KZ-2B). Położenie Gminy Krosno Odrzańskie w obszarze ważnych elementów sieci ekologicznej świadczy o ponadprzeciętnej randze gminy w sieci powiązań przyrodniczych na poziomie międzynarodowym i krajowym.

Na terenie Gminy Krosno Odrzańskie funkcjonuje kilka stowarzyszeń, które w sposób pośredni lub bezpośredni angażują się w kwestie związane z troską o dziedzictwo materialne i niematerialne Gminy. Należą do nich:

1. Centrum Artystyczno-Kulturalne "Zamek", organizujące cykliczne imprezy o randze regionalnej, wśród których należy wymienić: Święto Placu Prusa, Festiwal Jadwigensis, Rybobranie, Turniej Rycerski o Pierścień Księżnej Jadwigi Śląskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje Rybobranie - wydarzenie pretendujące do miana jednej z największych imprez plenerowych w województwie lubuskim. Rybobranie zastąpiło dotychczasowe Dni Krosna Odrzańskiego nawiązując w swym zamyśle do dawnych tradycji i nierozzerwalnego związku miasta z rzeką. Ciekawą imprezą nawiązującą do historycznych tradycji rycerskich jest Turniej Rycerski. Festiwal Jadwigensis – jest międzynarodowym przedsięwzięciem artystycznym, o charakterze cyklicznym, które posiada swoją renomę i wierną publiczność. Od wielu lat wysoki poziom imprezy zapewnia współpraca z Fundacją ARS ACTIVA. Głównym punktem przedsięwzięcia jest cykl koncertów muzyki klasycznej z udziałem wysokiej klasy artystów prezentujących utwory największych wirtuozów gatunku⁴.

Jako samodzielna instytucja kultury CAK „Zamek” rozpoczęło swoją działalność w lutym 2010 r. Siedzibą placówki jest Zamek Piastowski. Głównym celem CAK „Zamek” jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców oraz upowszechnianie i promocja kultury lokalnej w kraju i za granicą. Swoje cele realizuje poprzez:

- organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i kształtowanie wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze,

⁴ Informacje zasięgnięte ze Strategii Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 - 2015

- stwarzanie warunków umożliwiających rozwój amatorskiego ruchu artystycznego, poprzez prowadzenie zespołów artystycznych, organizowanie stacjonarnych i wyjazdowych warsztatów, kół zainteresowań i klubów hobbystów,
  - organizowanie przedsięwzięć zmierzających do upowszechnienia kultury w środowisku lokalnym: np. wystaw, konkursów, koncertów, imprez plenerowych, przeglądów, festiwali oraz innych cyklicznych imprez artystycznych,
  - prowadzenie działalności instruktażowo–metodycznej oraz wydawniczej i promocyjnej tj. koła zainteresowań, warsztaty, promocja literatury itp.,
  - współpracę z placówkami oświatowymi, instytucjami i stowarzyszeniami kulturalnymi oraz organizacjami pozarządowymi w dziedzinie kultury i sztuki,
  - stwarzanie warunków dla podtrzymywania tradycji folklorystycznych, w tym rękodzieła ludowego i artystycznego,
  - prowadzenie Izby Muzealnej, organizację wystawy i opiekę nad przedmiotami posiadającymi wartość historyczną oraz estetyczną,
  - upowszechnianie dorobku i osiągnięć instytucji i twórców kultury.
2. Towarzystwo Miłośników Ziemi Krośnieńskiej Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne,
  3. Krośnieńskie Stowarzyszenie HOMO ARTIFEX,
  4. Stowarzyszenie Krośnieńskich Działaczy Kultury na rzecz Dzieci i Młodzieży Specjalnej Troski,
  5. Oddział Wojskowy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Krośnie Odrzańskim,
  6. Środowisko Drużyn TROP – PORT im. Olgi i Andrzeja Małkowskich w Krośnie Odrzańskim,
  7. Związek Harcerstwa Polskiego 1 Krośnieńska Drużyna Harcerska „TROP” im. Andrzeja Małkowskiego w Krośnie Odrzańskim,
  8. Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych SKARPA,
  9. Stowarzyszenie “PRZYSTAŃ” w Krośnie Odrzańskim,
  10. Forum Samorządowe Miast i Gmin Powiatu Krośnieńskiego,
  11. Stowarzyszenie Kilińszczaków.

6.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Rejestr zabytków województwa lubuskiego prowadzony jest przez Wojewódzkiego Lubuskiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze, który zgodnie z Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisu zabytków do rejestru.

Wpis zabytków do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestrów zabytków, określonej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem: księga A – zabytki nieruchome, księga B – zabytki ruchome, księga C – zabytki archeologiczne.

Zestawienie zabytków z terenu miasta i gminy Krosno Odrzańskie ujętych w Rejestrze Zabytków wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Zestawienie stanowisk archeologicznych Gminy Krosno Odrzańskie ujętych w Rejestrze Zabytków wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przedstawiono w załączniku nr 1.

6.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, gminna ewidencja zabytków prowadzona jest w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu Gminy. Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku oraz miejsce jego położenia, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz rodzaj własności.

Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią prowadzonej przez generalnego konserwatora zabytków krajowej ewidencji zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Zestawienie zabytków nieruchomości z terenu gminy Krosno Odrzańskie ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Krosno Odrzańskie przedstawiono w załączniku nr 2.

Gmina Krosno Odrzańskie zamierza wystąpić do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i za jego pośrednictwem do Ministra Kultury o weryfikację granic historycznych układów ruralistycznych w miejscowościach Łochowice, Gostchorze, Osiecznica, Radnica, Wężyska, Brzózka, Czetowice wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz weryfikację otoczenia zabytku Starego Miasta o promieniu 1000 m wpisanego do rejestru zabytków pod numerem rej. 102 i 2179 decyzjami z dnia 08.07.1958 r. i 31.03.1975 r., jakim jest zespół urbanistyczno-krajobrazowy miasta Krosno Odrzańskie podlegający ochronie prawnej na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b i art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.).

6.5. Zabytki archeologiczne

Na terenie Gminy Krosno Odrzańskie znajdują się stanowiska archeologiczne będące w rejestrze zabytków (wg załącznika nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2015 – 2018) oraz stanowiska archeologiczne niebędące w rejestrze zabytków wg zestawienia poniżej. Stanowiska archeologiczne z miasta i Gminy Krosno Odrzańskie zlokalizowane są w 10 obszarach AZP: 58-10, 58-11, 58-12, 59-09, 59-10, 59-11, 59-12, 60-08, 60-09, 60-10.

Tab. 4. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (źródło: materiały Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków)

Lp	powiat / gmina	miejsowość	stanowisko	nr na obszarze AZP	obszar AZP	funkcja	chronologia	przynależność kulturowa	uwagi
1.	krośniński / Krosno Odrzańskie	Czetowice	Skórzyn, st. III	43	58-09	punkt osadniczy	EK		
2.		Czetowice	Skórzyn, st. II	44	58-09	obozowisko	paleolit		
3.		Czetowice	Skórzyn, st. I	45	58-09	obozowisko	Ek		
4.		Czetowice	Czetowice, st. I	1	58-10	osada ? osada	EK WŚ		
5.		Czetowice	Czetowice, st. II	2	58-10	osada	WŚ		
6.		Czetowice	Czetowice, st. III	3	58-10	obozowisko ? osada	neolit ? WŚ	k. łużycka	
7.		Czetowice	Czetowice, st. IV	4	58-10	osada	pradzieje		
8.		Czetowice	Czetowice, st. V	5	58-10	obozowisko	mezolit		

9.		Czetowice	Czetowice, st. VI	6	58-10	obozowisko ? osada osada ?	paleolit ? EB PŚ	k. łyżeczka	
10.		Osiecznica	Czetowice, st. VII	7	58-10	obozowisko ? psada ?	EK PŚ		
11.		Czetowice	Czetowice, st. VIII	8	58-10	obozowisko osada ? osada ?	paleolit WŚ PŚ/NŻ		
12.		Czetowice	Czetowice, st. IX	9	58-10	obozowisko osada ? osada	paleolit PŚ/NŻ	k. łyżeczka	
13.	krośnieński / Krosno Odrzańskie	Czetowice	Czetowice, st. X	10	58-10	obozowisko osada ? osada ?	EK WŚ PŚ		
14.		Czetowice	Czetowice, st. XI	11	58-10	osada ? osada ?	neolit ? PŚ		
15.		Czetowice	Czetowice, st. XII	12	58-10	obozowisko	paleolit ?		
16.		Czetowice	Czetowice, st. XVI	16	58-10	obozowisko ?	paleolit		
17.		Czetowice	Czetowice, st. XVII	17	58-10	obozowisko ? cmentarzysko	neolit Ha	k. łyżeczka	
18.		Czetowice	Czetowice, st. XVIII	18	58-10	osada	EB	k. łyżeczka	
19.		Czetowice	Czetowice, st. XIX	19	58-10	osada ? osada ? osada ?	neolit ? EB/ Ha NŻ		
20.		Czetowice	Czetowice, st. XX	32	58-10	osada ?	PŚ		
21.		Czetowice	Czetowice, st. XXI	33	58-10	osada ?	neolit ?		
22.		Czetowice	Czetowice, st. XXII	34	58-10	osada ? osada ? osada ? osada ?	EB ? Lt WŚ PŚ	k. łyżeczka	
23.		Czetowice	Czetowice, st. XXIII	35	58-10	osada ? osada ?	WŚ PŚ		
24.		Czetowice	Czetowice, st. XXIV	36	58-10	osada ? osada ? osada ?	neolit ? WŚ PŚ		
25.		Czetowice	Czetowice, st. XXV	37	58-10	punkt osadniczy	WŚ		
26.		Czetowice	Czetowice, st. XXVI	38	58-10	obozowisko ? osada osada ?	mezolit WŚ PŚ		
27.		Czetowice	Czetowice, st. XXVII	39	58-10	osada ? osada ? osada osada	neolit Lt WŚ PŚ		
28.		Czetowice	Czetowice, st. XVIII	40	58-10	? osada osada ?	pradzieje WŚ PŚ		
29.		Czetowice	Czetowice, st. XIX	41	58-10	osada ? osada ? osada ?	Lt WŚ PŚ		
30.		Czetowice	Czetowice, st. XXX	42	58-10	osada osada ?	WŚ PŚ		
31.		Czetowice	Czetowice, st. XXXI	43	58-10	obozowisko ? osada osada ?	EK WŚ PŚ		
32.		Czetowice	Czetowice, st. XXXII	44	58-10	punkt osadniczy	Ha	k. łyżeczka	
33.		Czetowice	Czetowice, st. XXXIII	45	58-10	cmentarzysko ? osada ?	Ha PŚ	k. łyżeczka	
34.		Czetowice	Czetowice, st. XXXIV	46	58-10	osada ? osada ?	WŚ PŚ		

35.		Czetowice	Czetowice, st. XXXV	47	58-10	osada ?	PŚ		
36.		Czetowice	Czetowice, st. XXXVI	48	58-10	osada ? osada ? osada ?	neolit ? WŚ PŚ		
37.		Bielów	Bielów, st. I	49	58-10	punkt osadniczy	neolit ?		
38.		Czetowice/ Bielów	Czetowice, st. XXXVII	50	58-10	osada	PŚ		
39.		Bielów	Bielów, st. II	51	58-10	osada ? osada ?	OWR ? PŚ		
40.		Bielów	Bielów, st. III	52	58-10	osada	EB ?	k. łrzycka	
41.		Bielów	Bielów, st. IV	53	58-10	obozowisko ? osada ? osada ?	EK OWR PŚ		
42.	krośniński / Krosno Odrzańskie	Bielów	Bielów, st. V	54	58-10	obozowisko ? osada ? osada ? osada ?	paleolit OWR WŚ PŚ		
43.		Bielów	Bielów, st. VI	55	58-10	obozowisko ? ? osada ?	EK pradzieje PŚ		
44.		Bielów	Bielów, st. VII	56	58-10	obozowisko ? osada ? osada ?	paleolit Lt WŚ		
45.		Bielów	Bielów, st. VIII	57	58-10	obozowisko ? osada ? osada ?	EK Lt PŚ		
46.		Bielów	Bielów, st. IX	58	58-10	obozowisko ? osada ? osada ?	paleolit Lt PŚ		
47.		Bielów	Bielów, st. X	59	58-10	osada ? osada ? osada ?	neolit/ WEB OWR WŚ		
48.		Bielów/ Łochowice	Bielów, st. XI	60	58-10	obozowisko ? osada osada ?	paleolit Lt WŚ		
49.		Bielów	Bielów, st. XII	61	58-10	osada ? osada ?	Lt PŚ		
50.		Bielów	Bielów, st. XIII	62	58-10	obozowisko ? osada osada	paleolit Lt WŚ		
51.		Łochowice	Bielów, st. XIV	63	58-10	osada	Lt		
52.		Łochowice	Bielów, st. XV	64	58-10	obozowisko ? cmentarzysko ? osada ? osada ?	EK EB Lt PŚ	k. łrzycka	
53.		Łochowice	Bielów, st. XVI	65	58-10	osada ? osada	Lt/OWR WŚ		
54.		Łochowice	Bielów, st. XVII	66	58-10	osada ? osada osada	neolit ? Ha WŚ	k. łrzycka	
55.		Łochowice	Bielów, st. XVIII	67	58-10	osada ? osada ?	Lt PŚ		
56.		Łochowice	Bielów, st. XIX	68	58-10	cmentarzysko ?	Ha/Lt	k. łrzycka	
57.		Łochowice	Bielów, st. XX	69	58-10	osada ? osada ?	Lt ? PŚ		
58.		Czetowice	Czetowice, st. XXXVIII	70	58-10	punkt osadniczy	paleolit		
59.		Łochowice	Bielów, st. 21	73	58-10	znalezisko łrzyne ?	neolit EB	k. łrzycka	
60.		Radnica	Radnica, st. 25	1	58-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		

61.		Radnica	Radnica, st. 26	2	58-11	punkt osadniczy punkt osadniczy	neolit ? PŚ/NŻ		
62.		Radnica	Radnica, st. 23	3	58-11	osada	PŚ		
63.		Radnica	Radnica, st. 24	4	58-11	punkt osadniczy ślad osadniczy punkt osadniczy	neolit ? WŚ PŚ/NŻ		
64.		Radnica- Szkłarka	Radnica, st. 27	1	58-12	ślad osadniczy ślad osadniczy ślad osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ neolit		
65.		Radnica- Szkłarka	Radnica, st. 28	2	58-12	ślad osadniczy	mezolit ?		archiw alne
66.		Radnica- Szkłarka	Sycowice, st. 1	3	58-12	ślad osadniczy	EK		archiw alne
67.		Radnica- Szkłarka	Grabin, st. 1	9	58-12	ślad osadniczy	mezolit ?		archiw alne
68.		Radnica- Szkłarka	Grabin, st. 2	10	58-12	ślad osadniczy	mezolit ?		archiw alne
69.		Sarbia	Sarbia, st. 5	1	59-09	osada	OWR		
70.		Czarnowo	Sarbia, st. 11	2	59-09	ślad osadniczy	neolit		
71.		Czarnowo	Sarbia, st. 12	3	59-09	osada ?	neolit		
72.		Czarnowo	Sarbia, st. 13	5	59-09	cmentarzysko ?	OWR		
73.		Sarbia	Sarbia, st. 7	8	59-09	osada	Lt		
74.		Sarbia	Sarbia, st. 15	11	59-09	osada punkt osadniczy	neolit Ha	k. łużycka	
75.		Strumienno	Sarbia, st. 5	13	59-09	osada ? osada ? osada osada ? osada	neolit ? WEB EB/Ha PŚ OWR/WŚ	k. łużycka	
76.		Osiecznica	Białogóra, st. 2	14	59-09	?	paleolit ?		
77.		Osiecznica	Białogóra, st. 1	15	59-09	osada osada	neolit OWR		
78.		Osiecznica	Białogóra, st. 3	16	59-09	?	neolit ?		
79.		Osiecznica	Białogóra, st. 4	17	59-09	osada ?	neolit ?		
80.		Osiecznica	Białogóra, st. 5	18	59-09	?	neolit ?		
81.		Osiecznica	Białogóra, st. 6	19	59-09	?	neolit ?		
82.		Osiecznica	Białogóra, st. 7	20	59-09	osada osada	WEB WŚ		
83.		Osiecznica	Białogóra, st. 8	21	59-09	obozowisko ? Osada	mezolit EB	k. łużycka	
84.		Osiecznica/ Połęcko	Białogóra, st. 9	22	59-09	osada	neolit ?		
85.		Osiecznica/ Połęcko	Białogóra, st. 10	23	59-09	osada	WEB		
86.		Osiecznica	Białogóra, st. 11	24	59-09	osada ?	neolit ?		
87.		Sarbia	Sarbia, st. 16	26	59-09	znalezisko lužne	PŚ		
88.		Czarnowo	Sarbia, st. 10	28	59-09	?	mezolit ?		archiw alne
89.		Czarnowo	Sarbia, st. 8	29	59-09	ślad osadniczy	pradzieje		archiw alne
90.		Strumienno	Retno, st. 1	31	59-09	skarb	EB	k. łużycka	
91.		Strumienno	Retno, st. 2	32	59-09	cmentarzysko		k. łużycka	archiw alne
92.		Strumienno	Sarbia, st. 17	33	59-09	grodzisko obóz wojskowy	PS PŚ/NŻ		
93.		Sarbia	Sarbia, st. 18	34	59-09	ślad osadniczy	?		archiw alne
94.		Strumienno	Strumienno, st. 17	35	59-09	cmentarzysko	EB	k. łużycka	
95.		Stary Raduszec	Strumienno, st. 14	1	59-10	osada osada	WŚ ŚR		

krośnieński / Krosno Odrzańskie

96.		Strumienno	Strumienno, st. 6	2	59-10	śląd osadniczy osada osada ?	neolit WŚ ŚR		
97.		Strumienno	Strumienno, st. 7	3	59-10	śląd osadniczy śląd osadniczy	neolit PŚ		
98.		Strumienno	Strumienno, st. 8	4	59-10	obozowisko osada osada	paleolit ? WŚ PŚ		
99.		Strumienno	Strumienno, st. 2	6	59-10	? osada ?	neolit Lt		
100.		Strumienno	Strumienno, st. 4a	7a	59-10	osada osada	Lt WŚ		
101.		Strumienno	Strumienno, st. 4b	7b	59-10	osada osada	Lt WŚ		
102.		Strumienno	Strumienno, st. 3	8	59-10	osada osada osada	WEB Lt WŚ		
103.		Strumienno	Strumienno, st. 9	9	59-10	osada ?	OWR		
104.		Strumienno	Strumienno, st. 10	10	59-10	śląd osadniczy osada	neolit WŚ		
105.		Strumienno	Strumienno, st. 11	11	59-10	osada ? osada osada ?	neolit WŚ ŚR		
106.		Strumienno	Strumienno, st. 12	12	59-10	? ? osada ? osada ?	paleolit/mezol it Wś PŚ	k. lużycka	
107.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 2	13	59-10	?	paleolit ?		
108.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 3	14	59-10	osada śląd osadniczy	WŚ PŚ		
109.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 4	15	59-10	? ? śląd osadniczy	mezolit/ neolit PŚ	k. lużycka	
110.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 5	16	59-10	osada śląd osadniczy	neolit PŚ		
111.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 6	17	59-10	śląd osadniczy	neolit ?		
112.		Łochowice	Łochowice, st. 1	18	59-10	osada ? osada ?	neolit WŚ		
113.		Łochowice	Łochowice, st. 2	19	59-10	osada ? osada ?	OWR ?	k. lużycka	
114.		Łochowice	Łochowice, st. 3	20	59-10	osada ?		k. lużycka	
115.		Łochowice	Łochowice, st. 4	21	59-10	osada osada	PŚ	k. lużycka	
116.		Łochowice	Łochowice, st. 5	22	59-10	? ? ?	neolit EB PŚ	k. lużycka	
117.		Łochowice	Krosno Odrzańskie, st. 7	23	59-10	? śląd osadniczy śląd osadniczy	mezolit ? ? WŚ		
118.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 8	24	59-10	osada ?	OWR		
119.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 9	25	59-10	? znalezisko luźne	? ?		
120.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 10	26	59-10	osada ?	EB ?	k. lużycka	
121.		Osiecznica	Osiecznica, st. 18	27	59-10	śląd osadniczy ? śląd osadniczy ?	neolit ? ŚR		
122.		Osiecznica	Osiecznica, st. 10	28	59-10	? osada ?	paleolit Lt		

krośnieński / Krosno Odrzańskie

						osada ?	PŚ		
123.		Osiecznica	Osiecznica, st. 9	29	59-10	śląd osadniczy osada osada osada	neolit Lt WŚ PŚ		
124.		Osiecznica	Osiecznica, st. 8	30	59-10	osada osada	Lt PŚ		
125.		Osiecznica	Osiecznica, st. 2	32	59-10	osada	Lt		
126.		Osiecznica	Osiecznica, st. 13	34	59-10	osada śląd osadniczy	neolit PŚ		
127.		Osiecznica	Osiecznica, st. 14	35	59-10	osada śląd osadniczy	neolit PŚ		
128.		Osiecznica/ Bielów	Osiecznica, st. 15	36	59-10	osada osada	neolit WŚ		
129.		Osiecznica/ Bielów	Osiecznica, st. 16	37	59-10	osada	neolit		
130.		Marcinowice	Osiecznica, st. 12	38	59-10	osada	WŚ		
131.		Osiecznica	Osiecznica, st. 11	39	59-10	osada	neolit		
132.		Osiecznica	Osiecznica, st. 17	40	59-10	osada ?	EB ?	k. łużycka	
133.		Osiecznica	Osiecznica, st. 19	41	59-10	osada ?	OWR		
134.		Chyże	Krosno Odrzańskie - Chyże, st. 2	42	59-10	osada osada	neolit PŚ		
135.		Chyże	Krosno Odrzańskie - Chyże, st. 3	43	59-10	osada ? osada ?	neolit PŚ		
136.		Stary Raduszec/ Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1b	44b	59-10	osada	WŚ		
137.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	44c	59-10	łódź	1774-1799 r.		
138.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 11	45	59-10	zamek	XIII w.		
139.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 11b	45b	59-10	szańce schron	XVII w. 1. poł. XX w.		
140.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46	59-10	osada śląd osadniczy	WŚ WŚ		
141.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46-1	59-10	osada cmentarzysko	WŚ NŻ		
142.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46-2	59-10	przeprawa mostowa	?		
143.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46-3	59-10	konstrukcje drewniane	?		
144.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46-4	59-10	zabudowa drewniana	XVI/XVI w.		
145.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1c	46-5	59-10	moszczenie brzegu rzeki	Po 1595 r.		
146.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 12	47	59-10	osada	ŚR		
147.		Osiecznica	Osiecznica, st. 20	48	59-10	osada	EK		
148.		Osiecznica	Osiecznica, st. 21	49	59-10	osada	neolit ?		
149.		Osiecznica	Osiecznica, st. 22	50	59-10	osada	Lt		
150.		Osiecznica	Osiecznica, st. 23	51	59-10	osada osada	Lt WŚ		
151.		Chyże	Krosno Odrzańskie - Chyże, st. 1	52	59-10	osada	ŚR		
152.		Łochowice	Łochowice, st. 6	53	59-10	?	paleolit ?		
153.		Łochowice	Łochowice, st. 7	54	59-10	?	paleolit ?		
154.		Łochowice	Łochowice, st. 8	55	59-10	?	paleolit ?		
155.		Bielów	Łochowice, st. 9	56	59-10	?	mezolit ?		
156.		Osiecznica	Osiecznica, st. 4	57	59-10	obozowisko	mezolit		
157.		Osiecznica	Osiecznica, st. 5	58	59-10	śląd osadniczy cmentarzysko	EK EB		
158.		Osiecznica	Osiecznica, st. 6	59	59-10	śląd osadniczy osada	WŚ PŚ		
159.		Osiecznica	Osiecznica, st. 7	60	59-10	osada ?	EK		

krosniński / Krosno Odrzańskie

						osada ? śląd osadniczy	Lt ŚR		
160.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 13	61	59-10	cmentarzysko cmentarzysko cmentarzysko	neolit/ WEB Lt	k. unietycka k. łużycka k. przeworska	archiw alne
161.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 14	62	59-10	cmentarzysko	?		archiw alne
162.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 15	63	59-10	śląd osadniczy	?		archiw alne
163.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 16	64	59-10	śląd osadniczy	?		
164.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 17	65	59-10	układ urbanistyczny			
165.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 23	65-2	59-10	osada	XIV/XV w.		
166.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 24a	65-3	59-10	mury obronne	XV w.		
167.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 24b	65-4	59-10	mury obronne	XV w.		
168.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie	65-5	59-10	znalezisko łuźne	XIII - XIV w.		
169.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 27	65-6	59-10	osada	?		
170.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 28	65-7	59-10	cmentarzysko	XIII - XV w.		
171.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 24c	65-8	59-10	mury obronne	XV w.		
172.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie	65-9	59-10	osada	?		
173.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 24d	65-10	59-10	mury obronne			
174.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 28b	65-11	59-10	mury obronne			
175.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 18	66	59-10	osada	?		archiw alne
176.		Kamień Morsko	Krosno Odrzańskie, st. 10	67	59-10	osada	EK		archiw alne
177.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie - Chyże, st. 4	68	59-10	znalezisko łuźne	?		archiw alne
178.		Łochowice	Krosno Odrzańskie	69	59-10	skarb	EB	k. łużycka	archiw alne
179.		Stary Raduszec	Stary Raduszec	70	59-10	skarb	EB	k. łużycka	archiw alne
180.		Marcinowice	Marcinowice	71	59-10	skarb	EB	k. łużycka	archiw alne
181.		Marcinowice	Marcinowice	72	59-10	cmentarzysko	OWR		archiw alne
182.		Strumienno	Strumienno, st. 16	73	59-10	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK EB		archiw alne
183.		Strumienno	Strumienno	74	59-10	znalezisko łuźne	EK		archiw alne
184.		Strumienno	Strumienno, st. 15	75	59-10	śląd osadniczy cmentarzysko	EK OWR		archiw alne
185.		Stary Raduszec	Krosno Odrzańskie	76	59-10	łódź	?		archiw alne
186.		Marcinowice	Marcinowice, st. 1	77	59-10	skarb	WEB	k. unietycka	
187.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie	78	59-10	łódź	?		archiw alne
188.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 29	79	59-10	cmentarz żydowski	XIX w.		
189.		Krosno	Krosno Odrzańskie,	80	59-10				

krosniński / Krosno Odrzańskie

		Odrzańskie	st. 30						
190.		Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 31	81	59-10				
191.		Gostchorze	Gostchorze, st. 2	5	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy osada śląd osadniczy osada	EK pradzieje WŚ pradzieje WŚ		
192.		Gostchorze	Gostchorze, st. 3	6	59-11	znalezisko luźne	WŚ		archiw alne
193.		Gostchorze	Gostchorze, st. 4	7	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ		
194.		Gostchorze	Gostchorze, st. 5	8	59-11	cmentarzysko ? punkt osadniczy	EB PŚ	k. łużycka	
195.		Gostchorze	Gostchorze, st. 6	9	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK PŚ/NŻ		
196.		Gostchorze	Gostchorze, st. 7	10	59-11	punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje PŚ		
197.	krosieński / Krosno Odrzańskie	Gostchorze	Gostchorze, st. 8	11	59-11	osada punkt osadniczy	Lt PŚ		
198.		Gostchorze	Gostchorze, st. 9	12	59-11	punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
199.		Gostchorze	Gostchorze, st. 10	13	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ		
200.		Gostchorze	Gostchorze, st. 11	14	59-11	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	EK pradziej PŚ		
201.		Gostchorze	Gostchorze, st. 12	15	59-11	punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ		
202.		Gostchorze	Gostchorze, st. 13	16	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ		
203.		Gostchorze	Gostchorze, st. 14	17	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	EB PŚ	k. łużycka	
204.		Gostchorze	Gostchorze, st. 15	18	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	EK PŚ		
205.		Gostchorze	Gostchorze, st. 16	19	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje WŚ PŚ		
206.		Gostchorze	Gostchorze, st. 17	20	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK pradzieje PŚ		
207.		Gostchorze	Gostchorze, st. 18	21	59-11	osada osada osada punkt osadniczy punkt osadniczy	Ha LT pradzieje WŚ PŚ		
208.		Gostchorze	Gostchorze, st. 19	22	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK pradzieje PŚ NŻ		
209.		Gostchorze	Gostchorze, st. 20	23	59-11	osada osada śląd osadniczy	EB/Ha pradzieje NŻ	k. łużycka	
210.		Gostchorze	Gostchorze, st. 21	24	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK EB pradzieje WŚ PŚ		
211.		Gostchorze	Gostchorze, st. 22	25	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK pradzieje WŚ PŚ		
212.		Gostchorze	Gostchorze, st. 23	26	59-11	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK pradzieje		

						punkt osadniczy punkt osadniczy	WŚ PŚ		
213.	Gostchorze	Gostchorze, st. 24	27	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ			
214.	Gostchorze	Gostchorze, st. 25	28	59-11	śląd osadniczy punkt osadniczy	EK pradzieje			
215.	Gostchorze	Gostchorze, st. 26	29	59-11	cmentarzysko punkt osadniczy śląd osadniczy	Ha pradzieje PŚ			
216.	Gostchorze	Gostchorze, st. 27	30	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje WŚ PŚ			
217.	Gostchorze	Gostchorze, st. 28	31	59-11	punkt osadniczy śląd osadniczy osada osada śląd osadniczy śląd osadniczy	EK EB Lt pradzieje WŚ PŚ	k. łużycka		
218.	Gostchorze	Gostchorze, st. 29	32	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Ha pradzieje WŚ PŚ	k. łużycka		
219.	Gostchorze	Gostchorze, st. 30	33	59-11	śląd osadniczy punkt osadniczy osada punkt osadniczy śląd osadniczy	EK pradzieje WŚ PŚ NŻ			
220.	Gostchorze	Gostchorze, st. 31	34	59-11	punkt osadniczy śląd osadniczy	WŚ PŚ			
221.	Gostchorze	Gostchorze, st. 32	35	59-11	śląd osadniczy	pradzieje			
222.	Gostchorze	Gostchorze, st. 33	36	59-11	punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ			
223.	Gostchorze	Gostchorze, st. 34	37	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ			
224.	Gostchorze	Gostchorze, st. 35	38	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ			
225.	Gostchorze	Gostchorze, st. 36	39	59-11	punkt osadniczy osada osada osada osada	EB OWR pradzieje WŚ PŚ	k. łużycka		
226.	Gostchorze	Gostchorze, st. 37	40	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje WŚ PŚ			
227.	Gostchorze	Gostchorze, st. 38	41	59-11	śląd osadniczy osada śląd osadniczy punkt osadniczy	EK WŚ pradzieje PŚ			
228.	Gostchorze	Gostchorze, st. 39	42	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ			
229.	Gostchorze	Gostchorze, st. 40	43	59-11	punkt osadniczy punkt osadniczy	OWR/WŚ PŚ			
230.	Gostchorze	Gostchorze, st. 41	44	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	Lt pradzieje			
231.	Gostchorze	Gostchorze, st. 42	45	59-11	śląd osadniczy	pradzieje			
232.	Gostchorze	Gostchorze, st. 43	46	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ			
233.	Kamień Morsko	Morsko, st. 1	47	59-11	cmentarzysko skarb	EB ?	k. pomorska ?	archiw alne	
234.	Kamień Morsko	Morsko, st. 2	48	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	EK pradzieje PŚ NŻ			

krosniński / Krosno Odrzańskie

235.		Radnica	Radnica, st. 20	49	59-11	punkt osadniczy	PŚ		
236.		Radnica	Radnica, st. 21	50	59-11	punkt osadniczy śląd osadniczy	PŚ NŻ		
237.		Radnica	Radnica, st. 3	51	59-11	punkt osadniczy	PŚ		
238.		Radnica	Radnica, st. 4	52	59-11	osada ? śląd osadniczy śląd osadniczy	EB PŚ NŻ	k. łużycka	
239.		Radnica	Radnica, st. 5	53	59-11	śląd osadniczy cmentarzysko osada osada	EK EB/Ha WŚ PŚ	k. łużycka	
240.		Radnica	Radnica, st. 6	54	59-11	śląd osadniczy osada osada osada śląd osadniczy śląd osadniczy	EB OWR pradziej WŚ PŚ NŻ	k. łużycka	
241.		Radnica	Radnica, st. 7	55	59-11	cmentarzysko osada osada osada śląd osadniczy śląd osadniczy	EB OWR pradzieje WŚ PŚ NŻ	k. łużycka	
242.		Radnica	Radnica, st. 8	56	59-11	osada punkt osadniczy	WŚ PŚ		
243.		Radnica	Radnica, st. 9	57	59-11	osada punkt osadniczy	WŚ PŚ		
244.		Radnica	Radnica, st. 10	58	59-11	osada śląd osadniczy śląd osadniczy	WŚ WŚ PŚ		
245.		Radnica	Radnica, st. 11	59	59-11	punkt osadniczy punkt osadniczy	WŚ PŚ/Nz		
246.		Radnica	Radnica, st. 12	60	59-11	śląd osadniczy	PŚ		
247.		Radnica	Radnica, st. 13	61	59-11	śląd osadniczy	PŚ		
248.		Radnica	Radnica, st. 14	62	59-11	śląd osadniczy punkt osadniczy	WŚ PŚ		
249.		Radnica	Radnica, st. 15	63	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	WŚ PŚ		
250.		Radnica	Radnica, st. 16	64	59-11	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	EB pradzieje PŚ	k. łużycka	
251.		Radnica	Radnica, st. 17	65	59-11	śląd osadniczy śląd osadniczy	PŚ	k. łużycka	
252.		Radnica	Radnica, st. 18	66	59-11	cmentarzysko punkt osadniczy	Ha pradzieje	k. łużycka	
253.		Radnica	Radnica, st. 19	67	59-11	śląd osadniczy	mezolit ?		
254.		Radnica	Radnica, st. 1	68	59-11	cmentarzysko ? punkt osadniczy	Ha pradzieje	k. łużycka	
255.		Gostchorze	Radnica, st. 22	69	59-11	śląd osadniczy	EB	k. łużycka	archiw alne
256.		Gostchorze	Gostchorze, st. 44	70	59-11	cmentarzysko ?		k. łużycka	archiw alne
257.		Chojna	Chojna, st. 2	2	60-08	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	EK PŚ NŻ		
258.		Czarnowo	Wężyska, st. 16	10	60-08	cmentarzysko		k. łużycka	archiw alne
259.		Brzózka	Brzózka, st. 1	1	60-09	osada	mezolit/ neolit		archiw alne
260.		Brzózka	Brzózka, st. 2	2	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
261.		Brzózka	Brzózka, st. 3	3	60-09	śląd osadniczy	PŚ		

krośniński / Krosno Odrzańskie

262.		Brzózka	Brzózka, st. 4	4	60-09	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje WŚ PŚ/NŻ		
263.		Brzózka	Brzózka, st. 5	5	60-09	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ		
264.		Brzózka	Brzózka, st. 6	6	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
265.		Brzózka	Brzózka, st. 7	7	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
266.		Czarnowo	Czarnowo, st. 3	8	60-09	cmentarzysko punkt osadniczy śląd osadniczy	ŚEB/EB pradzieje PŚ	k. łużycka ?	
267.		Czarnowo	Czarnowo, st. 5	9	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
268.		Czarnowo	Czarnowo, st. 4	10	60-09	śląd osadniczy	EK		
269.		Wężyska	Wężyska, st. 1	11	60-09	punkt osadniczy	mezolit		archiw alne
270.		Wężyska	Wężyska, st. 2	12	60-09	punkt osadniczy		k. łużycka	archiw alne
271.		Wężyska	Wężyska, st. 3	13	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
272.		Wężyska	Wężyska, st. 4	14	60-09	śląd osadniczy	PŚ/NŻ		
273.		Wężyska	Wężyska, st. 5	15	60-09	punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
274.	kroszeński / Krosno Odrzańskie	Wężyska	Wężyska, st. 6	16	60-09	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	EK EB pradzieje PŚ/NŻ	k. łużycka	
275.		Wężyska	Wężyska, st. 7	17	60-09	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
276.		Wężyska	Wężyska, st. 8	18	60-09	punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
277.		Wężyska	Wężyska, st. 9	19	60-09	osada punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje Ha PŚ/NŻ	k. łużycka	
278.		Wężyska	Wężyska, st. 10	20	60-09	punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
279.		Wężyska	Wężyska, st. 11	21	60-09	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
280.		Wężyska	Wężyska, st. 12	22	60-09	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	pradzieje Lt NŻ		
281.		Wężyska	Wężyska, st. 13	23	60-09	osada punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje OWR Ha	k. luboszycka k. łużycka	
282.		Wężyska	Wężyska, st. 14	24	60-09	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ		
283.		Wężyska	Wężyska, st. 15	25	60-09	osada śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje PŚ/NŻ	k. łużycka	
284.		Strumienno	Nowy Raduszec, st. 4	64	60-10	śląd osadniczy	?		archiw alne
285.		Nowy Raduszec	Nowy Raduszec, st. 6	66	60-10	znalezisko łuźne	OWR		archiw alne
286.		Krosno Odrzańskie	Stary Raduszec, st. 3	71	60-10	cmentarzysko	Lt		archiw alne
287.		Stary Raduszec	Stary Raduszec, st. 4	72	60-10	osada	Ha	k. białowicka (łużycka)	archiw alne
288.			Krosno Odrzańskie	81	60-10	znalezisko łuźne	neolit		archiw alne
289.			Krosno Odrzańskie	82	60-10	znalezisko łuźne	EK		archiw alne
290.			Krosno Odrzańskie	83	60-10	?	?		archiw alne
291.			Krosno Odrzańskie	84	60-10	znalezisko łuźne	OWR		archiw alne

292.		Krosno Odrzańskie	85	60-10	cmentarzysko		k. łużycka ?	archiw alne
293.		Krosno Odrzańskie	86	60-10	?	EB		archiw alne

? – lokalizacja lub funkcja stanowiska archeologicznego przypuszczalna

Spośród zabytków archeologicznych największe znaczenie dla odtworzenia historii miejscowego osadnictwa mają dwa typy stanowisk archeologicznych: osady i cmentarzyska. Szczególną wartość przedstawiają tzw. stanowiska wielokulturowe tj. takie, w obrębie, których odkryto ślady pobytu kilku następujących po sobie grup ludności reprezentujących odmienne kultury archeologiczne i różny poziom rozwoju i umiejętności.

Dla stanowisk archeologicznych wyznacza się strefy ochrony o promieniu 40 m od centrum każdego stanowiska.

Ustalenia dla strefy archeologicznej ochrony konserwatorskiej nieruchomości zabytków archeologicznych:

- w strefie ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego przekształcenia ograniczone są uwarunkowaniami ochrony i obserwacji archeologicznej, dopuszcza się zagospodarowanie terenu po przeprowadzeniu badań archeologicznych. Zakres i rodzaj badań archeologicznych zgodnie z art. 31 w/w ustawy określa Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- obowiązuje zakaz niwelacji, podnoszenia gruntu, nasadzeń i innych prac naruszających strukturę gruntu.

6.6. Zabytki ruchome

Tab. 5. Wykaz zabytków ruchomych Gminy Krosno Odrzańskie
(Źródło: Materiały od Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków)

Lp.	Miejscowość / Gmina	Adres	Wpis	Obiekty	Numer rej.	Data
1.						
2.						

Dane niejawne

Dane niejawne

6.7. Zasoby niematerialne

Konwencja UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r. określa dziedzictwo niematerialne jako:

zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa przekazywany jest z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Pojęcie dziedzictwa niematerialnego jest bardzo trudne do zdefiniowana w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

W Gminie Krosno Odrzańskie funkcjonują:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Gostchorzu;
- Gminne Koło Stowarzyszenia Sołtysów „Krosno Odrzańskie”,
- Regionalne Centrum Animacji Kultury,
- Lubuski Zespół Pieśni i Tańca im. L. Figasa.

6.8. Projekty na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków – zestawienie z lat 2018 -2019

Poniżej przedstawiono zestawienie projektów na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków na lata 2018 -2019 z podaniem kwot umownych. Ukazuje to skalę działań gminy w zakresie ochrony zabytków. Są to konkretne działania materialne, które wynikają zarówno z poprzedniego programu opieki nad zabytkami gminy Krosno Odrzańskie jak również z innych dokumentów strategicznych gminy.

Tab. 6. Projekty na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków – zestawienie z lat 2018 -2019. (źródło: dane Urzędu Miasta Krosno Odrzańskie)

Lp	Data	Nazwa	Kwota (umowna) w zł
1.	czerwiec – listopad 2019	Adaptacja i rozbudowa Hali Sportowo-Widowiskowej w Krośnie Odrzańskim na Mediatekę (Bibliotekę)	1 994 695,88
2.	czerwiec 2018 – październik 2019	Rozwój terenów zielonych w Gminie Krosno Odrzańskie wraz z infrastrukturą towarzyszącą - Część I – strefa 1 A - zagospodarowania terenu Parku Tysiąclecia, ul. Czarnieckiego, Promenady i skarpy nadodrzańskiej w Krośnie Odrzańskim, w ramach zadania: Rozwój terenów zielonych w Krośnie Odrzańskim wraz z infrastrukturą towarzyszącą	7 711 614,42
3.	luty 2018 – listopad 2019	Adaptacja budynku Pocztaowa 9-11 na mieszkania socjalne w Krośnie Odrzańskim wraz z przebudową ciągów komunikacyjnych w otoczeniu budynku oraz roboty dodatkowe	3 745 200,04
4.	sierpień 2018 - listopad 2019	Budowa świetlicy wiejskiej w Starym Raduszu	965 432,79
5.	Rozpoczęcie: sierpień 2018	Rybosfera przy ul. Słonecznej w Krośnie Odrzańskim	273 772,10
6.	maj – grudzień 2018	Budowa Żłobka Miejskiego w Krośnie Odrzańskim	1 867 477,33
7.	październik 2017 – wrzesień 2019	Zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku po OHP na przedszkole wraz z rozbudową o zewnętrzny szyb windy, dz. nr 603/1, ul. Piastów – I etap	1 420 102,8 Tylko wykonane roboty: ok. 187 000
8.	Zadanie rozpoczęte w lipcu 2019 r.	Rewitalizacja części Dolnego Miasta obejmującej ulice: Grobla, Bobrowa, Plac Prusa, Żymierskiego, Wodna, Rybaki – opracowanie dokumentacji projektowej	445 900,76 Wartość umowy: 6 370 006, 41

9.	2019	Remont budynku kościoła parafialnego pw. Św. Jadwigi Śląskiej w Krośnie Odrzańskim w zakresie zabezpieczeń przeciwwilgociowych – w ramach zadania: Piastowskie dziedzictwo Świętej Jadwigi Śląskiej	Wartość umowy: 1 474 709,03
----	------	---	--------------------------------

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy. Analiza szans i zagrożeń

W celu określenia podstawowych priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie zastosowano tzw. analizę SWOT, stanowiącą efektywną metodę identyfikacji słabych i silnych stron poszczególnych elementów oraz badania szans i zagrożeń jakie stwarza dla nich otoczenie. SWOT oparta jest na schemacie klasyfikacji dzielącym wszystkie czynniki mające wpływ na bieżącą i przyszłą pozycję elementów środowiska:

- zewnętrzne w stosunku do danego elementu i mające charakter uwarunkowań wewnętrznych,
- wywierające negatywny wpływ na dany element i mające wpływ pozytywny.

Ogólne wytyczne wynikające z analizy SWOT są bardzo proste, ale niestety trudne do zrealizowania. Zakładają one:

- unikanie zagrożeń/emisji zanieczyszczeń,
- wykorzystywanie szans,
- wzmocnianie słabych stron,
- opieranie się na mocnych stronach.

Nazwa analizy to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na prowadzenie planu strategicznego:

- **S** – STRENGTHS, czyli mocne strony,
- **W** – WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- **O** – OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- **T** – THREATS, czyli zagrożenia.

Tab. 7. Analiza SWOT – metoda identyfikacji słabych i silnych stron poszczególnych elementów środowiska oraz badania szans i zagrożeń jakie stwarza dla nich otoczenie

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe Gminy	Mała popularyzacja wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego Gminy na szczeblu wojewódzkim i krajowym.
Dobrze zachowana część XIX wiecznego miasta	Zbyt mała ilość szlaków turystycznych
Bogata historia Gminy ze szczególnymi obiektami zabytkowymi	Niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia
Krajobraz kulturowy wraz z krajobrazem seminaturalnym Gminy tworzy mozaikę i różnorodność podnoszącą walory Gminy	Niedostateczna promocja, brak skoordynowanej polityki na wyższych szczeblach
Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy	Konieczność uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
Wytyczone szlaki turystyki pieszej	Brak dostatecznej promocji Gminy o zasięgu krajowym
Żywa kultura ludowa	Konieczność dofinansowania ośrodków i organizacji pozarządowych
Różnorodność form przestrzennych z bogatym zasobem obiektów zabytkowych	Mała skala pozytywnego ruchu społecznego na rzecz ochrony i pielęgnowania zabytków

(np. zachowanie się ruin Zamku Piastowskiego, zespół pałacowo – parkowo - folwarczny w Kamieniu lub zespół pałacowo – dworsko – gospodarczy w Osiecznicy)	oraz brak współdziałania i niski poziom uczestnictwa społecznego w ochronie wartości kulturowych
Rozwijająca się baza turystyczna z wykorzystaniem zabytków	Brak powszechnego zrozumienia, że jakość krajobrazu kulturowego jest wartością, którą można wykorzystać w rozwoju regionu
Organizowane dla turystów cykliczne imprezy kulturalne	Liczne zdegradowane tereny przemysłowe, wojskowe i popegeerowskie
Przygraniczne usytuowanie regionu	Zagrożenie dla zabytków przemysłowych
Początki turystycznego ożywienia Odry - przystanie dla statków turystycznych w zabytkowych miastach	Ograniczone budżety instytucji zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego
SZANSE	ZAGROŻENIA
Stworzenie na terenie Gminy miejsca dla ekspozycji dziedzictwa kulturowego	Niskie zaangażowanie społeczne w temacie ochrony dziedzictwa kulturowego
Dostępność środków na renowację i zagospodarowanie zabytków – środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, itp.	Brak wystarczających środków finansowych prywatnych właścicieli zabytków na prace konserwatorskie i restauratorskie przy tychże obiektach
Możliwość uzyskania wsparcia finansowego W ramach nowej perspektywy finansowej UE 2014 – 2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturowych	Wysokie koszty utrzymania i modernizacji zasobu zabytkowego
Rozwój agroturystyki oraz rozwój rekreacji poprzez wykorzystanie istniejącej infrastruktury i potencjalnej	Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego
Wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych i dziedzictwa w zakresie budowy oferty turystyczno – rekreacyjnej	Nieuregulowana rzeka Odra na wcześniejszych odcinkach stanowiąca zagrożenie powodziowe dla dolnej części miasta
Edukacja i popularyzacja wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym wśród dzieci i młodzieży	
Budowa obwodnicy miasta Krosno Odrzańskie z przeprawą mostową na rzece Odrze (w trakcie projektowania)	

8. Założenia programowe

Priorytety programu opieki

W toku analizy, określono cztery priorytety realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2020 – 2023:

Priorytet I

Rewaloryzacja lub rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

Priorytet II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Priorytet III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Priorytet IV

Dziedzictwo kulturowe Gminy Krosno Odrzańskie jako bodziec rozwoju społeczno-gospodarczego i turystycznego regionu

Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach każdego priorytetu wyznacza się poszczególne kierunki działań, a następnie zadania realizowane w celu opieki nad zabytkami.

Priorytet I

Rewaloryzacja lub rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

Tab. 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu I

Kierunek działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych. 2. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy (w ramach opracowanego planu remontów). 3. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację lub rewitalizację zabytków (będących własnością Gminy) do nowych funkcji. 4. Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków,

Kierunek działań	Zadania
	<p>cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy).</p> <p>5. Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością Gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo - konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych.</p> <p>6. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).</p> <p>7. Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych.</p>

Priorytet II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Tab. 9. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu II

Kierunek działań	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<p>1. Zachowanie istniejącego historycznego układu dróg lokalnych. Wprowadzanie takich modyfikacji, które nie zakłócą istniejącego przebiegu dróg a uwzględnią potrzeby współczesnej komunikacji.</p> <p>2. Zachowanie zasady rozplanowania istniejących układów przestrzennych wsi i jeżeli to możliwe zachowanie historycznej parcelacji gruntów.</p> <p>3. Zachowanie zasady rozplanowania przysiółków i ograniczenie ich rozbudowy.</p> <p>4. Ograniczenie wprowadzanie zabudowy mieszkalno-rekreacyjnej wyłącznie do terenów na ten cel przeznaczonych.</p> <p>5. Wprowadzanie w planach miejscowych ustaleń w stosunku do obiektów dysharmonijnych w formie czy wysokości, nakazujących w razie ich przebudowy, rozbudowy czy remontu poprawę formy, kolorystyki itp.</p> <p>6. W miejscowości Gostchorze Gmina Krosno Odrzańskie planuje dokonać:</p> <ul style="list-style-type: none"> – utworzenia Parku Kulturowego na terenie grodziska i otoczenia grodziska Gostchorze; – opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów rozwoju funkcji rekreacyjno - turystycznej oraz handlowo-usługowo- rzemieślniczej wokół grodziska w Gostchorzu – rekonstrukcja grodziska jako produktu historyczno-turystycznego; – rekonstrukcji grodziska w Gostchorzu wraz z turystyczno – rekreacyjnym zagospodarowaniem terenów przyległych, jako produktu historyczno-turystycznego przyczyniającego się do ożywienia społ.-

Kierunek działań	Zadania
	<p>gosp. (rewitalizacji w wymiarze społecznym, urbanistyczno-architektonicznym) miejscowości Gostchorze;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykorzystania turystyki na rzece Odrze oraz statku pasażerskiego „Zefir”, do celów promocji walorów Gminy, w tym zabytków architektonicznych i urbanistycznych, założeń parkowych i in. Obiektów chronionych. <p>7. Tworzenie nowych oraz podnoszenie atrakcyjności istniejących przestrzeni publicznych (centra miejscowości, miejsca koncentracji usług) poprzez dbałość o nawierzchnię dróg, chodników i placów, oświetlenie, małą architekturę (ławki, szyldy, przystanki itp.). W tym zakresie planuje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realizacja konkursów architektoniczno-urbanistycznych dla wyboru najlepszych rozwiązań urbanistyczno -architektonicznych np.: - konkursu architektonicznego na projekt amfiteatru w Parku Tysiąclecia i projekt budowlano wykonawczy, - Opracowanie projektów lub przeprowadzenie konkursów z architektury krajobrazu, np.: <ul style="list-style-type: none"> - na rozwiązania projektowe nowego Parku Miejskiego w części północnej miasta wokół nowoprojektowanej zabudowy handlowo-usługowej przy ul. 40-lecia zgodnie z wytycznymi zawartymi w opracowanym planie miejscowym; - projektu nowego Parku Miejskiego wokół nowo tworzonych terenów sportowych przy ul. Metalowców zgodnie z wytycznymi zawartymi w opracowanym planie miejscowym; - projektu zieleni Parku Tysiąclecia, promenady i skarpy nadodrzańskiej pomiędzy ul. Poznańską i Podgórną wokół zgodnie z wytycznymi konkursu architektoniczno-urbanistycznego, - projektu i wykonania (założenia) renesansowych ogrodów przy Zamku Piastowskim; - Powołanie Funduszu Rewitalizacyjnego dla: <ul style="list-style-type: none"> - wsparcia (współfinansowania/dotacji) remontów i rewitalizacji (odnowy) budynków wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków przy ul. Boh. WP, Nadodrzańskiej, Chrobrego; - odtworzenia fontanny historycznej przed kościołem pw. Św. Jadwigi Śląskiej; - rewitalizacji terenu wokół baszty położonej przy ul. Chrobrego; - opracowania i wykonania planów zagospodarowania i rewitalizacji podwórek osiedlowych przy współpracy ze wspólnotami i zarządcami terenu – nowe miejsca spotkań, nawierzchnie, zieleń, place zabaw – wyższy standard i estetyka, partycypacja społeczna, partnerstwo publiczno-prywatne; <p>8. Określenie zasad kształtowania formy współczesnej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej uwzględniających historyczny kontekst urbanistyczny i architektoniczny w zakresie usytuowania i gabarytów obiektów (regulacje te należy umieścić w ustaleniach planów miejscowych).</p> <p>9. Dążenie do poprawy wyglądu i ujednolicenia wnętrza, zwłaszcza terenów mieszkaniowych o zróżnicowanej formie i gabarycie oraz chaotycznie usytuowanych budynkach poprzez zwrócenie uwagi na ogrodzenia, zieleń, małą architekturę, a w przypadku przebudowy czy rozbudowy - poprawy form obiektów.</p>

Kierunek działań	Zadania
	<p>10. Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy.</p> <p>11. Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego Gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego).</p> <p>12. Rozwiązanie systemowych korytarzy zieleni na terenie miasta, tworzenie enklaw zieleni, parków, rewitalizacja parków już istniejących, tworzenie przestrzeni publicznych o charakterze miejsca spotkań, terenów rekreacyjnych, parków rozrywki, terenów sportowych oraz zaplecza turystyczno-noclegowego i agroturystycznego.</p> <p>13. Dokonanie sukcesywnie rewitalizacji obszaru Starego Miasta, nawiązanie do wizerunku dawnego miasta, jako nowego centrum kulturalnego, w obrębie którego nadrzędnym celem jest maksymalne nasycenie usługami, stworzenie współczesnego wizerunku miasta na miarę ośrodka ponadregionalnego zgodnie z wytycznymi Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego lewobrzeżnej strony Krosna Odrzańskiego pomiędzy rzeką Odrą, kanałem rzeki Odry a polderami rzeki Odry w obrębie Krosna Odrzańskiego. Rewitalizacja Starego Miasta poprzez stworzenie zabudowy handlowo - usługowej i użyteczności publicznej przyczyni się do stworzenia nowych miejsc pracy w mieście.</p> <p>14. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).</p> <p>15. Walka z samowolami budowlanymi.</p> <p>16. Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych wsi i miast o wartościach kulturowych.</p>
Badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozszerzenie ochrony jego zasobu	<p>1. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków o wpis zabytków ruchomych i nieruchomych do rejestru zabytków, bieżące zarządzanie Gminną Ewidencją Zabytków.</p> <p>2. Prowadzenie bieżących, terenowych prac rozpoznawczych dotyczących potencjalnych obiektów zabytkowych na terenie Gminy nie objętych jeszcze ochroną.</p> <p>3. Podjęcie działań mających na celu wpis do rejestru zabytków obiektów</p>

Kierunek działań	Zadania
	<p>zabytkowych, należących do Gminy, nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe i/lub artystyczne.</p> <p>4. Podjęcie starań o zmniejszenie strefy ochrony konserwatorskiej centrum miasta Krosno Odrzańskie z powodu objęcia jej ustaleniami zabudowań współczesnych (w tym z lat 70-80 ubiegłego wieku). Tak duża strefa ochrony generuje utrudnienia i problemy dla modernizacji współczesnych form zabudowy.</p> <p>5. Podjęcie starań o zmniejszenie wszystkich ustalonych stref ochrony ruralistycznej w miejscowościach wiejskich gminy Krosno Odrzańskie. Aktualne strefy ochronne zawierają w sobie zabudowania współczesne (w tym z lat 70-80 ubiegłego wieku). Objęcie współczesnej tkanki zabudowy ustaleniami ochrony ruralistycznej powoduje utrudnienia i problemy związane z modernizacją współczesnych form zabudowy.</p>

Priorytet III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Tab. 10. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu III

Kierunek działań	Zadania
Utrzymanie i rozwój bogactwa kulturowego oraz tożsamości regionalnej mieszkańców	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzmacnianie (organizacyjne, finansowe, promocyjne, itp.) sztuki ludowej, lokalnych twórców i artystów. 2. Podejmowanie i wspieranie inicjatyw służących zachowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu – tradycji, folkloru, popularyzacja i odtwarzanie zwyczajów regionalnych. 3. Objęcie ochroną obiektów o wartościach zabytkowych nie wymienionych w żadnym spisie, zwłaszcza kapliczki, figury i krzyże przydrożne. 4. Aktywizowanie mieszkańców do uczestnictwa w kulturze lokalnej poprzez wspieranie i inicjowanie działalności zespołów i orkiestr funkcjonujących na terenie Gminy, Kół Gospodyń Wiejskich. 5. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie zasad promujących działania chroniące zabytki odczytywane jako źródło tożsamości, wiedzy, dumy z przeszłości oraz tradycji.
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udostępnienie informacji o zabytkach Gminy na stronie internetowej gminy. 2. Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego.

Kierunek działań	Zadania
	3. Opracowanie mapy zabytków Gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	1. Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych). 2. Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego). 3. Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	1. Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich. 2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych. 3. Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa w gminach. 4. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Gminy. 5. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo. 6. Organizowanie konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego. 7. Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej Gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych). 8. Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontownia obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi. 9. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć

Priorytet IV

Dziedzictwo kulturowe Gminy Krosno Odrzańskie jako bodziec rozwoju społeczno – gospodarczego i turystycznego regionu

Tab. 11. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu IV

Kierunek działań	Zadania
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych. 2. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp. 3. Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy.
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego. 2. Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej. 3. Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego Gminy.
Stymulacja procesów przestrzennych powiązanych z rozwojem społeczno-gospodarczym i turystycznym	<ol style="list-style-type: none"> 7. Wsparcie procesu opracowania dokumentacji technicznej pn. „Studium Techniczno - Ekonomiczno - Środowiskowe z elementami koncepcji programowej (STEŚ-R) wraz z materiałami do decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla inwestycji pn.: Budowa obwodnicy miejscowości Krosno Odrzańskie w ciągu drogi krajowej nr 29. 8. Działania mające na celu usytuowanie nowego portu rzeczno na rzece Odrze w jednej z jej odnóg. 9. Podniesienie istniejącego mostu celem poprawy komunikacji na rzece Odrze. 10. Budowa obwałowań – zabezpieczenie dolnej części miasta Krosno Odrzańskie przed powodzią.

9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowa parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością Gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 2) finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, ulgi finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- 3) koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- 4) społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);
- 5) kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

Planowane przedsięwzięcia umożliwiające tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Szereg działań związanych z realizacją GPOnZ umożliwi stworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami. Będą to miejsca pracy związane bezpośrednio lub pośrednio – jako otoczenie lub usługi zależne, z opieką nad zabytkami. Instrumentem realizacji będą przede wszystkim gminne zadania inwestycyjne związanych z ochroną zabytków, a także współpraca z jednostkami gminnymi w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających prowadzonych na terenie zabytkowych budynków i założeń w obszarach chronionych strefami ochrony konserwatorskiej na mocy ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Kreowanie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami może odbywać się ponadto poprzez:

- szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną w celu reaktywacji na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (współpraca z PUP),
- tworzenie społecznej świadomości – troski o dobra historyczne (kampanie informacyjne, happeningi, wykłady i prelekcje, obejmowanie patronatem honorowym imprez tematycznych itp.),
- aktywizację osób bezrobotnych przy bieżących pracach porządkowych i pielęgnacyjnych na terenach objętych ochroną konserwatorską w szczególności na terenie zabytkowych parków, cmentarzy itp.,
- wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w obiektach zabytkowych,
- wspieranie rozwoju lokalnych regionalnych galerii, izb pamięci, świetlic.

10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Programu opieki nad zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie sporządza się na okres 4 lat. Obowiązkowo, co dwa lata Burmistrz Krosna Odrzańskiego zobowiązany jest wykonać sprawozdanie z realizacji zadań wyznaczonych w Programie, a także przedstawić je Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- Wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami;
- Efektywność ich wykonania.

Poniżej wskazuje się przykładowe kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań niniejszego Programu.

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy

---

1. Poziom (w %) wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
2. Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
3. Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
4. Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

---

1. Poziom (w %) objęcia terenu Gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
2. Liczba utworzonych parków kulturowych;
3. Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
4. Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii;
5. Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

---

1. Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego);
2. Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie Gminy;
3. Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych;
4. Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników);

5. Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
6. Liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.;
7. Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega m.in. na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

Finansowanie tych działań jest obowiązkiem zarówno właściciela zabytku, jak również każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, (np. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych). Dla Gminy, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji oraz popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków. Znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach.

Wśród źródeł finansowania zewnętrznego zabytków można wymienić źródła krajowe i zagraniczne.

Tab. 12. Źródła finansowania zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego

Lp.	Źródło finansowania	Program, charakterystyka
I. Źródła krajowe		
1.	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	<u>Ochrona zabytków</u> Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
2.		<u>Ochrona zabytków archeologicznych</u> Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.
3.		<u>Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju</u> Celem programu jest zaangażowanie w opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami jak największej liczby różnych podmiotów, w celu zwiększenia wiedzy o historii naszego kraju, zwłaszcza o jej najtrudniejszych i najbardziej skomplikowanych aspektach, i dzięki temu wzmocnienie świadomości obywatelskiej i postaw patriotycznych.
4.		<u>Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci</u> Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci,

Lp.	Źródło finansowania	Program, charakterystyka
		stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.
5.		<p><u>Infrastruktura domów kultury</u></p> <p>Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.</p>
6.	Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków	Od 1 stycznia 2018 r. funkcjonuje Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Zgromadzone środki przeznaczone są na ratowanie zniszczonych lub uszkodzonych zabytków, np. w wyniku powodzi lub pożarów. Szacuje się, że rocznie NFOZ będzie dysponował kwotą ok. 20 mln zł.
7.	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych - Fundusz Kościelny	<p>Dotacje z Funduszu Kościelnego udzielane są na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym, w zakresie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej).</p> <p>Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są: osoby prawne Kościoła Katolickiego, osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych.</p>
8.	Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego.
9.	Budżet Województwa Lubuskiego	Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane zabytków – wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa lubuskiego.
10.		Prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach położonych na obszarze województwa lubuskiego.
11.		Dofinansowanie do zadań: rozwijających kompetencje kulturowe i świadomość estetyczną społeczeństwa, ułatwiającej integrację artystów, utrzymujące tożsamość lokalną i regionalną szczególnie poprzez wspieranie folkloru, zachowujące i utrwalające w formie cyfrowej zasoby dziedzictwa kulturowego, promujące kulturę i tradycje mniejszości narodowych i grup etnicznych zamieszkujących Lubuskie, upowszechniające ważne wydarzenia historyczne.
12.	Budżet gminy i powiatu	Wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,

Lp.	Źródło finansowania	Program, charakterystyka
		położonych na obszarze gminy/powiatu, w ramach systemu dotacji i ogłaszanych konkursów. Działalność bieżącą i inwestycyjną dla gminnych i powiatowych instytucji kultury. Prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy kapliczkach przydrożnych i innych obiektach stanowiących majątek Gminy lub powiatu. Udzielenie dotacji dla prac przy obiektach stanowiących dziedzictwo kultury. Ostatnia nowela ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dopuściła, gminy wspierały finansowo remonty obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Pozwoli to samorządowi lokalnemu w jeszcze większym zakresie stymulować rozwój historycznej części miasta przy zachowaniu jego kulturowo cennych wartości.
13.	Inwestorzy prywatni, przedsiębiorcy, organizacje, fundacje, wspólnoty wyznaniowe itp.	Środki prywatne dysponowane w zależności od potrzeb.
II. Źródła zagraniczne		
14.	Środki europejskie (ogólnokrajowe)	<u>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko</u> Obecny okres finansowania kończy się w 2020 roku. Można spodziewać się kolejnego finansowania programu na lata 2021-2027. Jedną z osi priorytetowych będzie miała na celu ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego, a także rozwój zasobów kultury.
15.		<u>Program Kreatywna Europa 2021-2027</u> Kreatywna Europa to program Unii Europejskiej wspierający europejskie sektory kultury i kreatywne, w tym przemysł audiowizualny.
16.		<u>MECHANIZM FINANSOWY EOG 2014-2021</u> Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein aktywnie wspierają działania m.in. z zakresu kultury w ramach dwóch Programów, tj. „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” oraz „Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego”.
18.	Środki europejskie (regionalne)	<u>Planowany Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubuskiego 2021 - 2027</u> Działanie: Rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego
19.		<u>Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Lubuskie – nowa perspektywa finansowa</u>

Lp.	Źródło finansowania	Program, charakterystyka
		Operacja: Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego
20.	Inwestorzy prywatni, przedsiębiorcy, organizacje, fundacje, wspólnoty wyznaniowe itp.	Środki prywatne dysponowane w zależności od potrzeb.

Programy opieki nad zabytkami mają służyć rozwojowi Gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. W opracowaniu przedstawiono metody i narzędzia umożliwiające osiągnięcie tego celu. Realizacja wyznaczonych działań będzie uzależniona od stopnia zaangażowania lokalnych władz, społeczeństwa, organizacji a także od dostępnych środków finansowych Gminy, właścicieli nieruchomości oraz możliwości finansowania zewnętrznego.

12. Bibliografia

1. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016-2019
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krosno Odrzańskie
3. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020
4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
6. Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2019-2022
7. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020
8. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego
9. Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego
10. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017-2020
11. Strategia Rozwoju Powiatu Krośnieńskiego na lata 2016-2020
12. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016-2025
13. Program Rewitalizacji Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2016 – 2023
14. Sprawozdanie z realizacji zadań dotyczących ochrony zabytków
15. Akty prawne – ustawy i rozporządzenia
16. Materiały zawarte na stronie internetowej UM w Kroście Odrzańskim
17. Gminny program opieki nad zabytkami – Poradnik metodyczny (Błyskosz, Fortuna-Marek, Jagielska, Liżewska, Oszczanowska, Jolanta Welc-Jędrzejewska)
18. Instrukcja opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego (gez), Warszawa 2011, Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie
19. Dokumentacja znajdująca się w zbiorach Wojewódzkiego Lubuskiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze
20. Materiały informacyjne Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad
21. Informacje z prasy lokalnej

Załącznik nr 1 do Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie

Zabytki Gminy Krosno Odrzańskie

Tab.1. Zestawienie zabytków z terenu **miasta** Krosno Odrzańskie ujętych w Rejestrze Zabytków wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Lp.	Obiekt	Adres	Numer	Data	Numer decyzji
1.	Zespół urbanistyczno-krajobrazowy (otoczenie 1 km)		102, 2179	08.07.1958 31.03.1975	III-16/58 Kl.IV-680/16/75
2.	Mury obronne	ul. Słoneczna	288	12.04.1961	I-248/61
3.	Zamek księżęcy	ul. Szkolna	L-81/1-2/A (d.82)	25.02.1958	I-46/58
4.	Kościół p.w. św. Andrzeja	ul. Kościelna	L-27/00	06.02.2000	
5.	Kościół pw. Św. Jadwigi Śląskiej	Pl. Św. Jadwigi Śląskiej	L-524/A	12.04.1961	I-247/61
6.	Budynek	ul. B. Chrobrego 14	L-729A	21.11.1976	5340/259/76
7.	Budynek	ul. B. Chrobrego 15	2503	21.11.1976	5340/258/76
8.	Budynek	ul. B. Chrobrego 17	2572	21.11.1976	5340/327/76
9.	Budynek	ul. B. Chrobrego 2	2505	21.11.1976	5340/260/76
10.	Budynek	ul. B. Chrobrego 25	2618	21.11.1976	
12.	Budynek	ul. Pl. Wolności 5	L-712/A	21.11.1976	5340/263/76
13.	Budynek	ul. Pocztowa 26	L-243/A (d. 2507)	21.11.1976	5340/262/76
14.	Budynek	ul. Pocztowa 28	2506	21.11.1976	5340/261/76
15.	Kamienica	ul. Pocztowa 9	149	10.03.1960	I-104/60
16.	Budynek	Pl. Prusa 12	752	15.01.1964	748/64
17.	Kamienica	ul. Rybaki 2	753	15.01.1964	749/64
19.	Budynek poklasztorny	ul. Szkolna 4	L-389/A (d. 750)	15.01.1964	741/64
20.	Kamienica	ul. Mnichów 1	754	15.01.1964	750/64
21.	Kamienica	ul. Mnichów 11	759	15.01.1964	755/64
22.	Kamienica	ul. Mnichów 13	760	15.01.1964	756/64
23.	Kamienica	ul. Mnichów 15	761	15.01.1964	757/64
24.	Kamienica	ul. Mnichów 17	762	15.01.1964	758/64
25.	Kamienica	ul. Mnichów 19	763	15.01.1964	759/64
26.	Kamienica	ul. Mnichów 21	764	15.01.1964	760/64
27.	Kamienica	ul. Mnichów 25	766	15.01.1964	762/64
28.	Kamienica	ul. Mnichów 27	767	15.01.1964	763/64
29.	Budynek	ul. Mnichów 29 i 31	2509	21.11.1976	5340/264/76
30.	Kamienica	ul. Mnichów 3	755	15.01.1964	751/64
31.	Kamienica	ul. Mnichów 33	768	15.01.1964	764/64
32.	Kamienica	ul. Mnichów 5	756	15.01.1964	752/64
33.	Kamienica	ul. Mnichów 7	L-744/A	15.01.1964	753/64
34.	Kamienica	ul. Mnichów 9	758	15.01.1964	754/64
35.	Kamienica	ul. Wąska 10	773 (wpis do rejestru w trakcie weryfikacji)	15.01.1964	769/64
36.	Kamienica	ul. Zamkowa 10	751	15.01.1964	747/64

37.	Budynek	ul. Zamkowa 14	2581	21.11.1976	5340/337/76
38.	Kamienica	ul. Żeromskiego 10	770	15.01.1964	766/64
39.	Most drogowy na rzece Odrze	W ciągu Traktu Książęcego	L-600/A		

Tab.2. Zestawienie zabytków z terenu **Gminy** Krosno Odrzańskie ujętych w Rejestrze Zabytków wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Lp.	Obiekt	Adres	Numer	Data	Numer decyzji
1.	Kościół Matki Boskiej Bolesnej	CZETOWICE	464	20.05.1963	I-349/63
2.	Stodoła*)	CZETOWICE	731	15.01.1964	722/64
3.	Dom*)	CZETOWICE	732	15.01.1964	723/64
4.	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny	KAMIEN	3335	15.05.1996	PSOZ/I/5340/77/96
5.	Kościół fil. pw. Chrystusa Króla	ŁOCHOWICE	2129	07.05.1971	2196/70
6.	Dwór	OSIECZNICA	471	20.05.1963	I-442/63
7.	Kościół św. Piotra i Pawła	OSIECZNICA	739	15.01.1964	730/64
8.	Dom	RADNICA	745	15.01.1964	736/64

Tab. 3. Zestawienie stanowisk archeologicznych **Gminy** Krosno Odrzańskie ujętych w Rejestrze Zabytków wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Lp.	powiat / gmina	miejsowość	stanowisko	nr na obszarze AZP	obszar AZP	funkcja	chronologia	przynależność kulturowa	nr rejestru zabytków	uwagi
1	krośniński / Krosno Odrzańskie	Czarnowo	Sarbia, st. 9	4	59-09	osada ? osada osada ?	WEB EB/Ha WŚ	k. łużycka	589/Ar	
2		Czarnowo	Sarbia, st. 14	6	59-09	osada osada ?	neolit Ha/Lt	k. łużycka	588/Ar	
3		Sarbia	Sarbia, st. 6	7	59-09	osada ? osada osada ?	neolit OWR WŚ		587/Ar	
4		Sarbia	Sarbia, st. 4	9	59-09	osada ? osada	neolit/WEB WŚ		586/Ar	
5		Sarbia	Sarbia, st. 3	10	59-09	osada ? osada	neolit OWR	?	585/Ar	
6		Sarbia	Sarbia, st. 2	12	59-09	krzemienica ?	neolit		584/Ar	
7		Sarbia	Sarbia, st. 1	27	59-09	cmentarzysko	Ha	k. łużycka	204/Ar	
8		Strumiennie	Strumiennie, st. 1a	5a	59-10	śląd osadniczy osada śląd osadniczy	paleolit WEB PŚ	?	L-41/C	
9		Strumiennie	Strumiennie, st. 1b	5b	59-10	obozowisko obozowisko osada osada	paleolit mezolit neolit WEB		L-41/C	
10		Strumiennie	Strumiennie, st. 1c	5c	59-10	obozowisko osada ? osada	paleolit Lt ŚR		L-41/C	

11	Osiecznica	Osiecznica, st. 1	31	59-10	obozowisko osada osada osada	paleolit/mezolit neolit WŚ PŚ	KCSz	65/Ar	
12	Osiecznica	Osiecznica, st. 3	33	59-10	obozowisko osada osada	paleolit/mezolit Lt WŚ		64/Ar	
13	Stary Raduszc/ Krosno Odrzańskie	Krosno Odrzańskie, st. 1a	44a	59-10	grodzisko znalezisko łuźne	WŚ		L-23/C	
14	Gostchorze	Gostchorze, st. 1	4	59-11	grodzisko śląd osadniczy śląd osadniczy grodzisko	WŚ EK WŚ	k. łużycka	L-12/C	
15	Wężyska	Chojna, st. 1	1	60-08	cmentarzysko cmentarzysko kurhanowe		k. łużycka k. łużycka		część nasyków mogą stanowiąc mielerze, które także zlokalizow ane są w kompleksi e leśnym

? – lokalizacja lub funkcja stanowiska archeologicznego przypuszczalna

Załącznik nr 2 do Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie

Tab. 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Krosno Odrzańskie ujętych w Ewidencji Zabytków Gminy Krosno Odrzańskie wg wykazu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków		
Lp.	Miejscowość i nazwa	data opracowania karty zabytków
Bielów		
1.	Bielów ul. Kasztanowa 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
2.	Bielów ul. Kasztanowa 11 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
3.	Bielów ul. Kasztanowa 9 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
4.	Bielów ul. Kasztanowa 7 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
5.	Bielów ul. Kasztanowa 3 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
Brzózka		
6.	Brzózka 1 – budynek obok PKP	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
7.	Brzózka 13 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
8.	Brzózka 13 – stodoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
9.	Brzózka 13 – stodoła I	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
10.	Brzózka 14 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
11.	Brzózka 14 – budynek mieszkalny (dawniej szopa)	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
12.	Brzózka 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
13.	Brzózka 18 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
14.	Brzózka 19 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
15.	Brzózka 19 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
16.	Brzózka 21 – drewnitnia	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
17.	Brzózka 22 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
18.	Brzózka 28 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
19.	Brzózka 33 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

20.	Brzózka 35 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
21.	Brzózka 40 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
22.	Brzózka 41 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
23.	Brzózka 42 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
24.	Brzózka 43 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
25.	Brzózka 48 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
26.	Brzózka 49 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
27.	Brzózka 49 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
28.	Brzózka – układ ruralistyczny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Chyże		
29.	Chyże 14 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
30.	Chyże 15 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
31.	Chyże 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
32.	Chyże 21 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
33.	Chyże 32 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
34.	Chyże 33 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
35.	Chyże 40 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
36.	Chyże 43 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Czarnowo		
37.	Czarnowo 15 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
38.	Czarnowo 20 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
39.	Czarnowo 54 – stodoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
40.	Czarnowo 54 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
41.	Czarnowo 55 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
42.	Czarnowo 56 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
43.	Czarnowo 21 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

44.	Czarnowo 27 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
45.	Czarnowo 72 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
46.	Czarnowo 80 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
47.	Czarnowo – dawna szkoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
48.	Kościół Czarnowo	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
49.	Czarnowo – młyn	Ewidencja zabytków – październik 2011
50.	Czarnowo – remiza strażacka	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Czetowice		
51.	Czetowice 6 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
52.	Czetowice 18 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
53.	Czetowice 30 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
54.	Czetowice 36 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2010
55.	Czetowice – historyczny układ wsi	Ewidencja zabytków – październik 2010
56.	Czetowice – historyczne otoczenie kościoła	Ewidencja zabytków – październik 2011
57.	Czetowice – młyn	Ewidencja zabytków – październik 2011
Kamień (zespół pałacowo- parkowo- folwarczny)		
58.	Kamień – stodoła z budynkiem inwentarskim	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
59.	Kamień – magazyn, budynek gospodarczy (dawna gorzelnia)	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
60.	Kamień – park krajobrazowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
61.	Kamień – wiata, magazyn	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
62.	Kamień – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
63.	Kamień – zespół pałacowo- parkowo- folwarczny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
Łochowice		
64.	Łochowice ul. Dębowa 29 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
65.	Łochowice ul. Zaciszna 7 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

66.	Łochowice ul. Akacyjowa 1 – dawna oficyna dworska	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
67.	Łochowice – dawna szkoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
68.	Łochowice – historyczny układ wsi	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
69.	Łochowice – historyczne otoczenie kościoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Marcinowice		
70.	Marcinowice ul. Poprzeczna 2 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
71.	Marcinowice ul. Św. Marcina 46 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
72.	Marcinowice ul. Spacerowa 28 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
73.	Marcinowice ul. Wiejska 2 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Nowy Raduszc		
74.	Nowy Raduszc 1 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
75.	Nowy Raduszc 37 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
76.	Nowy Raduszc 44 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
77.	Nowy Raduszc 45 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Osiecznica (zespół pałacowo-dworsko-gospodarczy)		
78.	Osiecznica – oficyna dworska I	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
79.	Osiecznica – oficyna dworska II	Ewidencja zabytków – październik 2011
80.	Osiecznica – budynek fabryczny I	Ewidencja zabytków – październik 2011
81.	Osiecznica – budynek fabryczny II	Ewidencja zabytków – październik 2011
82.	Osiecznica – budynek fabryczny z kominem	Ewidencja zabytków – październik 2011
83.	Osiecznica – budynek inwentarski	Ewidencja zabytków – październik 2011
84.	Osiecznica – dawna kordegarda	Ewidencja zabytków – październik 2011
85.	Osiecznica – budynek mieszkalny (ogrodnika)	Ewidencja zabytków – październik 2011
86.	Osiecznica – garaże	Ewidencja zabytków – październik 2011
87.	Osiecznica – lodownia	Ewidencja zabytków – październik 2011
88.	Osiecznica – magazyn (pawilon na narzędzia)	Ewidencja zabytków – październik 2011

89.	Osiecznica – magazyn (dawna piwnica)	Ewidencja zabytków – październik 2011
90.	Osiecznica – magazyn (przy wyjeździe)	Ewidencja zabytków – październik 2011
91.	Osiecznica – magazyn (dawna remiza)	Ewidencja zabytków – październik 2011
92.	Osiecznica – zespół parkowo- pałacowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
93.	Osiecznica – budynek mieszkalny (dawna karczma)	Ewidencja zabytków – październik 2011
94.	Osiecznica – spichlerz	Ewidencja zabytków – październik 2011
95.	Osiecznica – waga	Ewidencja zabytków – październik 2011
Osiecznica		
96.	Osiecznica – ul. Jana Pawła II 36 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
97.	Osiecznica – ul. Jana Pawła II 33 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
98.	Osiecznica – ul. Jana Pała II 23 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
99.	Osiecznica – ul. Jana Pawła II 31 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
100.	Osiecznica – ul. Jana Pawła II 16 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
101.	Osiecznica – ul. Jana Pawła II 48 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
102.	Osiecznica – ul. Nadrzeczna 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
103.	Osiecznica – ul. Szkolna 14 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
104.	Osiecznica – układ historyczny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
105.	Osiecznica – historyczne otoczenie kościoła	Ewidencja zabytków – lipiec 2015
Radnica		
106.	Radnica 81 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
107.	Radnica 24 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
108.	Radnica 38 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
109.	Radnica 65 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
110.	Radnica 80 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
111.	Radnica 80 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
112.	Radnica 82 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

113.	Radnica 89 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
114.	Radnica 91 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
115.	Radnica 94 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
116.	Radnica 95 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
117.	Radnica 96 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
118.	Radnica – historyczny układ wsi	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Sarbia		
119.	Sarbia 8 – budynek mieszkalno-gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Retno		
120.	Retno – park	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Stary Raduszc – elektrownia wodna		
121.	Budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
122.	Budynek rozdzielni 2	Ewidencja zabytków – październik 2011
123.	Hydrozespół I i II	Ewidencja zabytków – październik 2011
124.	Budynek maszynowni	Ewidencja zabytków – październik 2011
Stary Raduszc		
125.	Stary Raduszc 34 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
126.	Stary Raduszc 10 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
127.	Stary Raduszc 37 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Strumienno		
128.	Strumienno 7 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
129.	Strumienno 43 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
130.	Strumienno 44 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
131.	Strumienno 21 – stodoła	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Wężyska		
132.	Wężyska – historyczny układ wsi	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

133.	Wężyska 4 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
134.	Wężyska 6 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
135.	Wężyska 12 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
136.	Wężyska 16 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
137.	Wężyska 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
138.	Wężyska 19 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
139.	Wężyska 54 (dawniej 42) – świetlica gminna, biblioteka	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
140.	Wężyska 51 – budynek gospodarczy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
141.	Wężyska 75 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
142.	Wężyska 76 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
143.	Wężyska 78 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
144.	Wężyska 81 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
145.	Wężyska 157 – budynek usługowo-mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
146.	Wężyska – kościół	Ewidencja zabytków – październik 2011
Krosno Odrzańskie – ul. Żeromskiego		
147.	Żeromskiego 8 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
148.	Żeromskiego 16 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – październik 2011
Krosno Odrzańskie – ul. Bankowa		
149.	Bankowa 2 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Bobrowa		
150.	Bobrowa 2 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
151.	Bobrowa 4 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
152.	Bobrowa 8 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
153.	Bobrowa 10 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

Krosno Odrzańskie – ul. Bohaterów Wojska Polskiego		
154.	Bohaterów Wojska Polskiego 6 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
155.	Bohaterów Wojska Polskiego 20 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
156.	Bohaterów Wojska Polskiego 32 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
157.	Bohaterów Wojska Polskiego 84 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
158.	Bohaterów Wojska Polskiego 23 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
159.	Bohaterów Wojska Polskiego 3 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
160.	Bohaterów Wojska Polskiego 30 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
161.	Bohaterów Wojska Polskiego 41 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
162.	Bohaterów Wojska Polskiego 56 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
163.	Bohaterów Wojska Polskiego 58 – budynek mieszkalno-handlowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
164.	Bohaterów Wojska Polskiego 60 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
165.	Bohaterów Wojska Polskiego 1-1a – budynek mieszkalno-handlowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
166.	Bohaterów Wojska Polskiego 84 – brama	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
167.	Bohaterów Wojska Polskiego 84 – rzeźnia	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
168.	Bohaterów Wojska Polskiego 8 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
169.	Bohaterów Wojska Polskiego 7 – budynek mieszkalno-handlowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Grobla		
170.	Grobla 47 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
171.	Grobla 56 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
172.	Grobla 61-63 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
173.	Grobla 66 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
174.	Grobla 70-71 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

Krosno Odrzańskie – ul. Kościuszki		
175.	Kościuszki 17 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Chrobrego		
176.	Chrobrego 8 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
177.	Chrobrego 10 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
178.	Chrobrego 12 – budynek produkcyjny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
179.	Chrobrego 13 – budynek oświatowo-kulturalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
180.	Chrobrego 16 – budynek nieużytkowany	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
181.	Chrobrego 18 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
182.	Chrobrego 19 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
183.	Chrobrego 20 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
184.	Chrobrego 21 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
185.	Chrobrego 26 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
186.	Chrobrego 27-28 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Gubińska		
187.	Gubińska 6 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
188.	Gubińska 25 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Pocztowa		
189.	Pocztowa 27 – hala sportowa	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
190.	Pocztowa 11 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
191.	Pocztowa 19 – budynek usługowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
192.	Pocztowa 25 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
193.	Pocztowa 14 – budynek poczty i mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Poznańska		
194.	Poznańska 66 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
195.	Poznańska 64 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

Krosno Odrzańskie – Pl. Prusa		
196.	Prusa 4 –budynek ARiMR	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
197.	Prusa 13 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
198.	Prusa 14a – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2012
Krosno Odrzańskie – ul. Rybaki		
199.	Rybaki 4 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Nadodrzańska (dawna ul. Świerczewskiego)		
200.	Nadodrzańska 22 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
201.	Nadodrzańska 6 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
202.	Nadodrzańska 7 – budynek mieszkalny / kancelaria parafialna	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
203.	Nadodrzańska 8 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
204.	Nadodrzańska 18-19 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
205.	Nadodrzańska 24 – budynek Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
206.	Nadodrzańska 25 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
207.	Nadodrzańska 26 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
208.	Nadodrzańska 23 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2015 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
Krosno Odrzańskie – ul. Wiejska		
209.	Wiejska 33 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
210.	Wiejska 43 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
211.	Wiejska 2 – budynek usługowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
212.	Wiejska 31 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Podgórna (dawna ul. WOP, następnie Aleja Solidarności Krośnieńskiej)		
213.	Podgórna 2a – budynek handlowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
214.	Podgórna 8 – budynek mieszkalno-handlowy	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
215.	Podgórna 10 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018

Krosno Odrzańskie – Słubicka (dawna ulica Obrońców Stalingradu)		
216.	Słubicka 18 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
Krosno Odrzańskie – ul. Lipowa		
217.	Lipowa 3 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
Krosno Odrzańskie – ul. Wąska		
218.	Wąska 10 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie – ul. Mnichów (dawna ul. Walki Młodych)		
219.	Mnichów 30 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010 aktualizacja nazwy ulicy czerwiec 2018
Krosno Odrzańskie – pozostałe budynki		
220.	Komenda Powiatowa Policji	Ewidencja zabytków – październik 2011
221.	Park 1000-lecia	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
222.	Szpital	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
223.	Urząd Miasta	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
224.	Urząd Miasta Oficyna	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
225.	Wieża ciśnień	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
226.	Budynek ZSP – szkoła	Ewidencja zabytków – lipiec 2015
227.	Historyczne otoczenie kościoła p.w. św. Jadwigi	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
228.	Historyczne otoczenie kościoła p.w. św. Andrzeja	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
229.	Zespół Szkol-przed ul. Bohaterów Wojska Polskiego 21	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
230.	Parowozownia – ul. Dworcowa	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
231.	Budynek Koszarowy nr 7 ul. Piastów 7	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
232.	Budynek Koszarowy nr 8 ul. Piastów 7	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
233.	Budynek Koszarowy nr 9 ul. Piastów 7	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
234.	Budynek Koszarowy nr 10 ul. Piastów 7	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
235.	Budynek Koszarowy nr 11 ul. Piastów 7	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
236.	Budynek nr 1 wraz z przybudówką w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019

237.	Budynek nr 2 wraz z łącznikiem w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
238.	Budynek nr 3 wraz z łącznikiem w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
239.	Budynek nr 18 wraz z łącznikiem w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
240.	Budynek nr 19 wraz z łącznikiem w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
241.	Budynek nr 20 wraz z łącznikiem w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
242.	Budynek kuchni w zespole koszarowym ul. Słubicka 10	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
243.	Budynek nr 1 w zespole dawnych koszar ul. Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
244.	Budynek nr 3 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
245.	Budynek nr 13 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
246.	Budynek nr 14 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
247.	Budynek nr 15 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
248.	Budynek nr 16 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
249.	Budynek nr 17 w zespole dawnych koszar Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
Morsko		
250.	Morsko 3 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
251.	Morsko – obora pofolwarczna	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Krosno Odrzańskie - KROMET		
252.	Pocztowa 30 – budynek administracyjny I	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
253.	Pocztowa 30 – budynek produkcyjny	Ewidencja zabytków – październik 2011
254.	Pocztowa 30 – budynek produkcyjny z kotłownią	Ewidencja zabytków – październik 2011
Gostchorze		
255.	Gostchorze 14 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
256.	Gostchorze 47 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
257.	Gostchorze 65 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
258.	Gostchorze 77 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
259.	Gostchorze 81 – budynek mieszkalny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010

260.	Gostchorze – historyczny układ wsi	Ewidencja zabytków – wrzesień 2010
Cmentarze		
261.	Cmentarz I Wężyska	Ewidencja zabytków – październik 2011
262.	Cmentarz I Nowy Raduszec	Ewidencja zabytków – październik 2011
263.	Cmentarz I Osiecznica	Ewidencja zabytków – październik 2011
264.	Cmentarz I Sarbia	Ewidencja zabytków – październik 2011
265.	Cmentarz II Nowy Raduszec	Ewidencja zabytków – październik 2011
266.	Cmentarz II Osiecznica	Ewidencja zabytków – październik 2011
267.	Cmentarz II Sarbia	Ewidencja zabytków – październik 2011
268.	Cmentarz II Wężyska	Ewidencja zabytków – październik 2011
269.	Cmentarz Kamień	Ewidencja zabytków – październik 2011
270.	Cmentarz komunalny – Krosno Odrzańskie	Ewidencja zabytków – październik 2011
271.	Cmentarz Łochowice	Ewidencja zabytków – październik 2011
272.	Cmentarz Marcinowice	Ewidencja zabytków – październik 2011
273.	Cmentarz Morsko	Ewidencja zabytków – październik 2011
274.	Cmentarz przy kościele Osiecznica	Ewidencja zabytków – październik 2011
275.	Cmentarz przykościelny Łochowice	Ewidencja zabytków – październik 2011
276.	Cmentarz Radnica	Ewidencja zabytków – październik 2011
277.	Cmentarz Strumiенno	Ewidencja zabytków – październik 2011
278.	Cmentarz – historyczne otoczenie kościoła p.w. św. Jadwigi Śląskiej – Krosno Odrzańskie	Ewidencja zabytków – październik 2011
279.	Cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich – Krosno Odrzańskie.	Ewidencja zabytków – październik 2011
280.	park-cmentarz – Krosno Odrzańskie	Ewidencja zabytków – październik 2011
281.	Cmentarz - Retno	Ewidencja zabytków – październik 2011
282.	Cmentarz – Plac Prusa w Krośnie Odrzańskie	Ewidencja zabytków – wrzesień 2015
283.	Cmentarz Jeniecki – ul. Newtona, Krosno Odrzańskie	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
284.	Cmentarz Żydowski – ul. Kościuszki 58 ABC, Krosno Odrzańskie	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019

Krosno Odrzańskie - pozostałe		
285.	Ogrodzenie NOSG Poprzeczna 1	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019
286.	Zespół urbanistyczno-krajobrazowy Krosno Odrzańskie – zabytek archeologiczny	Ewidencja zabytków – wrzesień 2019

UZASADNIENIE

Stosownie do zapisów art. 87 ust. 1 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 293)*, Burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Przepisy art. 22 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakładają na burmistrza obowiązek prowadzenia Gminnej Ewidencji Zabytków, w skład której wchodzi rejestr zabytków i gminna ewidencja zabytków. Zgodnie z *rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661, Dz. U. z 2019 r., poz. 1886)* została opracowana Gminna Ewidencja Zabytków, którą tworzą karty adresowe. Gminna Ewidencja Zabytków będzie uzupełniana o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia Konserwatora Zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków nieruchomości będzie również podlegała okresowej aktualizacji poprzez wykreślenie obiektów, które zostały rozebrane lub utraciły już cechy zabytkowe, w porozumieniu z Konserwatorem Zabytków.

W skład Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krosno Odrzańskie na lata 2020 – 2023 weszła analiza faktyczna i prawna stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy, w tym analiza szans i zagrożeń. Zostały wytyczone cele i zadania oraz wskazane źródła finansowania i zasady oceny realizacji zadań Programu.

Załącznikiem nr 1 do Programu jest zestawienie zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Załącznikiem nr 2 do Programu jest zestawienie zabytków wpisanych do ewidencji zabytków.

W związku z powyższym proszę o podjęcie przedłożonej uchwały.

Uchwała nie wywołuje skutków finansowych.